

Zemský sněm.

Píše dr. R. Fischer v Olomouci.

Poslední zasedání našeho sněmu vzbudilo pozornost hned svým začátkem, jelikož minulé zasedání sněmu bylo náhle uzavřeno, a tak přišel sněm k stolu úplně prázdnému, na němž nebylo nic připraveno, k jednání. Všechny strany protestovaly hned v první schůzi proti uzavření sněmu, ale zemský hejtman zodpověděním interpelace doznal, že četní poslanci přáli si uzavření sněmu, aby prý odklizeny byly sporné otázky z 19. února 1910 (zrušení školního platu a 35letá služba učitelská). Jak naivní byl tento názor (jejž nejvíce hájil zemský hejtman), bylo vidno z toho, že právě tyto dvě otázky zavdaly pak Němcům přímo důvod k obstrukci, jejíž zastavení činili odvislým v první řadě od vyřízení „19. února“. Tak oni rádcové zemského hejtmána a vlády přesvědčili se o neúspěšnosti uzavření sněmu a že bylo správným stanovisko poslanců lidovo-pokrokových, aby sněm nebyl uzavřen, ale aby nové zasedání navázalo se tam, kde 19. února 1910 uvízlo.

Uzavření sněmu mělo za následek, že bylo nutno voliti a ustaviti všechny odbory sněmovní, bez nichž práce sněmovní nemůže ani začít. A to trvalo téměř 14 dní, než došlo k ustavení. Kdyby nebylo bývalo podáno několik pilných návrhů — o nichž se říká, že jednání sněmovní zdržují — pak sněm, ač byl svolán, nemohl vůbec zasedati, jelikož neměl o čem rokovati. Toť opětň důkaz, kam vedlo uzavření sněmu, nehledě při

tom k značným výlohám, jež vznikly opětým tiskem předloh, iniciativních návrhů atd.

Bylo vidět hned počátkem, že za těch okolností nedá se od sněmu mnoho očekávat, ač tehdy ještě obstrukce německá byla daleko na obzoru.

Teprve když ve finančním odboru zcela zřejmě počali poslanci němečtí a sociální demokrat Prokeš provozovati obstrukci, vidělo se, že dělnot sněmu a pořádek v zemských financích dá se provésti jen za velké výkupné Němcům, aneb že se vůbec nic neprovede. A také k tomu došlo: vyjednávalo se dosti dlouho. Němci úmyslně žádali nové a nové lhůty, aby tím více situaci přiosťřovali, až došlo jejich vinou ku krizi.

Nechci opětovati důvody, které v denních listech a ve sněmovních řečích byly uvedeny pro brzkou sanaci, nechci také doličovati, proč jsme nemohli diktátu německé levice vyhověti: to jsou věci známé. Zde chci jen připomenouti, že i profesor Koloušek v minulém čísle nutnost sanace jasně dokázal, třebaš ohledně jednotlivých předloh finančních byl názoru jiného než strany sněmovní většiny. To i my uznáváme, že ze stanoviska zásadního či programového dá se mu všelicos vytknouti, stejně jako uznáváme, že vyřízením dosavadních předloh sanace úplně nebude provedena. Ale za daných poměrů, jež v ohledu berním jsou nám z Vídně přímo diktovány, kde jakákoliv volnost je nám předem vyloučena (tak jako ku př. možnost progresse je přímo odpírána), není jiného vyhnutí, než v rámci vlastní působnosti provésti alespoň to, co jest možného. Každý rok oddálení znamená pro zemi škody veliké. „Naše Doba“ v říjnovém čísle napsala: „Stav zemských financí je kritický a není pochybnosti, že je to záležitost všech českých stran. Pokrokové strany nevystačí v této choulostivé věci s taktikou negace“.

To je nám úplně jasno, a bylo učiněno dosti podnětů, které by mohly přivoditi zemi pramen příjmů. Než v celé řadě věcí vláda předem prohlásila, že na tytéž zdroje příjmů počítá ona, jiné zase ze stanoviska berní techniky prohlásila za neproveditelné.

Němci zemskou sanaci pokládají sami za nejvýše nutnou, jak jich vůdce D'Elvert ve sněmu výslovně prohlásil dne 16. února 1910, když mimo jiné také se obražoval proti tomu, aby z této hospodářské otázky nečinilo se „politicum“. Mám zaznamenány vývody německých členů finančního odboru (posl. Primavesi, dr. Fischel, Felzmann, dr. Freisler) z finančního odboru letos v zimě, kde všichni prohlásili, že se pořádek musí učiniti

a kde výslovně doporučovali celou řadu daňových předloh, jež teď na podzim obstruovali.

A důvod? Němci pojednou učinili z otázky hospodářské — a tvrdím, že proti svému lepšímu přesvědčení — záležitost politickou. Bar. D'Elvertovi a Brassovi vstoupila do hlavy sláva Němců z Čech, kteří ochromili na léta sněm v Praze, aby vynutili pro sebe politicko-národní koncesse a proto počali jejich postup nápodobiti do nejmenších podrobností, aby stejně nás na Moravě vehnali do slepé uličky, z níž není východu, leč kompromissem a koncessemi.

A tu jsme řekli krátce a rozhodně svoje: ne! Než podrobiti se diktátu německému, než půjčkami déle hospodařiti a při tom býti v nejistotě stálé, že napadne Němcům nové vyděračství, to raději žádný rozpočet, to raději žádný sněm. Každý jednotlivec, tím více korporace zákonodárná musí míti volnost ve svém rozhodování i hospodaření a nikoliv stále před očima jen revolver bandity, jenž křičí „život nebo peníze!“

Ujasnili jsme si důsledky svého jednání a to tím více, když viděli jsme benevolenci vlády vídeňské, se kterou sledovala čáždění Němců na našem sněmě, když věděli jsme, že vláda toto zasedání zase uzavře, takže bude úplně neplodným. Víme též, že celá řada německých poslanců souhlasí s námi a zcela dobře ví, že následky neurovnaných poměrů stihnou velmi citelně i německé kraje, a že nedá se zadržeti úplný finanční bankrot země a poplatnictva, nenastane-li obrat velmi brzy. A proto čekáme vystřízlivění ze střeštěnosti většiny německých poslanců, kteří zakřiknouti musí svého Brassa a D'Elverta v zájmu své německé věci. Neupřímné a násilnické jednání jejich je s to, aby vyvolalo opět v lidu hnutí podobné jako v roce 1905 a pak by následky byly pro ně daleko horší. Zpupnost přirozené a paktem uzákoněné menšiny německé na Moravě musí býti odkázána do patřičných mezí nejen poslanci, ale i lidem. Nejde tu jen o finanční předlohy, jde tu o překážky našeho dalšího vývoje vůbec. V našem lidu utajeno je ještě mnoho sil, které, budou-li probuzeny, mohou býti německé minoritě nebezpečny (boj o obchodní komory, místa ve státních úřadech, nadprávní němčiny, otázky hospodářské a p.).

Co bude dál? Otázka to, k níž pojí se mnoho nesplněných přání, mnoho zmařených nadějí (učitelské předlohy, tajné volby v obcích, měšťanské školy atd.), mimoděk se každému vynořuje na mysli. Odpověď na ni nebude snad daleka. Dle doslechu bude učiněn ještě jeden pokus o dělnost našeho sněmu, a ne-

zdaří-li se, bude sněm rozpuštěn a dojde k novým volbám. Ovšem tu je opět sporno, zda nový sněm bude s to, aby mohl co nejdříve finanční otázku země rozřešiti, jinými slovy, přijdou-li do sněmu poslanci noví, kteří odloží veškeré sporné otázky až po vyřízení sanace. To dá se dnes těžko předvídati, ale pro event. volby musí náš lid býti si této situace vědom, aby nedal se lákati hesly proti sanaci, kterou i sociální demokraté uznávají za nutnou, a již by s vyloučením pivní a činžovní dávky umožnili. A právě byl to prof. Koloušek, jenž v minulém čísle t. l. dovedl, že zodpovědnost za zvýšení pivní dávky padá na vídeňskou vládu, ohledně činžovní dávky pak týž pisatel dodatkem cit. článku napsal v „Lidových Novinách“ ze dne 5. listopadu 1910 doslovně: „Bylo by velice žádoucí, aby české strany sjednotily se na návrhu Fischerově (osvobození a progresse), který pak by byl přijatelný i ze stanoviska sociální spravedlnosti“.

Když tohle se uváží, pak sezná každý, že nejde „o lup 5 mil. korun“, jak prohlášení soc. dem. poslanců volá, že nejde o nepoctivý boj spojených českých stran, ale že jde o přirozenou a nutnou podmínku vývoje všech vrstev lidu na Moravě, že jde o podstatnou část naší politické i finanční správy a že jde o oprávněný boj proti vyděračství německé menšiny. Dokud vládla v zemském výboru tato minorita německá pro sebe, nikdo neprotestoval, i když dělala dluhy, a zvyšovala přirážky a p., není tedy příčiny, abychom dnes my sami sobě vládu v zemi znemožňovali, a hledali si překážky proti svému postupu. Máme mnoho neukojených žádostí, k jichž rozřešení můžeme přistoupiti teprve tehdy, až zjednáme v rozpočtu rovnováhu.

To budiž vodítkem naším i při event. blízkých volbách do sněmu. —

Slezský sněm.

Podává — aa—

Slezský sněm ukončil 8. listopadu své 44. zasedání. Bylo z nejdelsích od počátku sněmování. Trvalo od 28. prosince 1909 do 5. února 1910 a od 19. září do 8. listopadu 1910. Sněm konal 45 plných schůzí, poslední s 2 přestávkami trvala 17 hodin. Touto schůzí zároveň ukončeno bylo padesátiletí slezského sněmu. Výročí toto připadá sice teprve na 6. duben 1911, ale protože sněm do té doby více se nesejde, předseda sněmu zemský hejtmán hr. Larisch již teď na konci poslední schůze vzpomněl tohoto jistě význačného jubilea a podal krátký přehled sněmovní činnosti za všechna léta od prvního jeho svolání na 6. dubna 1861. Sněm slezský představuje v pravdě pracovní sbor jako málokterý jiný sněm. Byl jednolitým tělesem po stránce národnostní s nepatrným pouze zlomkem slovanských poslanců, kteří vůči svorné německé většině bývali naprosto bezmocní, a ani po stránce zájmové nebývalo rušivých neshod. Mohl tedy předseda sněmu ve své jubilejní vzpomínce zcela dobře uvést, že slezský sněm „pracoval“. Doložil to řadou číslíc. Sněm za svého trvání měl v 9 obdobích a nynějším desátém 44 zasedání, konal 961 schůzí a vyřídil v nich okrouhle 13.500 předloh. Také zemský výbor pilně pracoval. V prvním roce jeho působnosti došlo mu 879 věcí, roku 1909 již 29.468 a za všechna léta okrouhle 550.000. Schůzí měl celkem 1008 a vyřídil v nich 114.397 záležitostí. Změn osobních na nevelký počet poslanců bylo poměrně hojně. Vystřídalo se celkem 155 poslanců, členů zemského výboru pouze 14. O přehled vývoje jednotlivých otázek, kterými se bylo sněmu zabývat, pan předseda se nepokusil. Bylo by to velmi zajímavé a snad se nám udá jindy příležitost podati souvislý obrázek několika z důležitějších těchto záležitostí.

V nynějším podzimním zasedání*) sněm konal 23 schůzí a kromě načatých již záležitostí vyřídil také rozpočet na r. 1911. Na malou zemi vykazuje číslice úctyhodné. Jeví se potřeba řádná K 9,445.706'86, mimořádná K 1,776.400, celková potřeba tedy K 11,222.106'86. Z potřeby téměř polovici vykazují vydání školská, celkem K 5,514.496.10, po této položce největší jsou vydání pro nemocnice K 1,365.700 a výdaje na lidumilné účely celkem K 424.535'31. Ohromné poměrné sumy je zapotřebí na zúrokování půjček, celkem K 601.422'43. Na úhradu jest řádných příjmů K 3,242.355'47, z toho podíl na výnosu daně z kořalky

*) O první polovici 44. zasedání viz Mor.-slez. Revue VI., str. 380.

K 1,117.000, příjmů mimořádných K 1,444.800, které se vypůjčí na investice, celkem příjmů K 4,687.155'47. Schodek K 6,534.951'39 uhradí se přirážkami v dosavadní výši 69 procent k daním reálním a 76 procent k daním osobním, což vynese K 5,070.000, zbytek pak K 1,464.951'39 uhradí se půjčkou. Rozpočet tento vyřizován byl ve schůzi poslední, do níž sehnány od německé sněmovní většiny všechny výbušné látky, s kterými hlavně na počátku sněmování dosti pečlivě se tajili, což svádělo k mínění, že sněmovní většina tentokrát vyhne se jakékoliv provokaci slovanské většiny obyvatelstva v zemi. Vrcholem německé bezohlednosti byl pilný návrh, podepsaný ode všech německých poslanců, aby zřízen byl v Opavě zvláštní senát zemského vrchního soudu, aby takto přestal vliv vrchního zemského soudu v Brně na úřední řeč slezských soudů. Při odůvodňování tohoto návrhu měl hlavní slovo poslanec za Opavu dr. Neusser, nově zvolený poslanec, známý pořadatel protičeských výjevů v Opavě. Svou řečí uvedl do sněmovny nebývale nízký ton, jakého se užívá jen na všenněmeckých protestních schůzích. Osobní jeho výpady na české úředníky a zejména jeho vyhrůžka předsedovi vrchního zemského soudu, aby se neopovážil chodit do Opavy, pohnula přítomného zemského presidenta, že napadené bral v ochranu. Za slovanské poslance odpověděl dr. Michejda, který hájil právo slovanských národností v zemi, poukazuje na to, že i sněm uznal to svým usnešením z ledna 1907, kterým se výslovně uznávají čeština a polština za jazyky v zemi obvyklé. O násilnickém tomto návrhu hlasovalo se dle jmen a byl co do věci přijat 21 hlasy proti 5 slovanských poslanců.

V rozpočtové debatě samé poslanec dr. Michejda za poslance slovanské podal prohlášení, že Slované ve Slezsku nejsou nikterak spokojeni ani v příčině národní ani politické, dokud se jim nedostane plné rovnoprávnosti, dále žádají brzkého provedení volební opravy, aby Slovanům dle početnosti dostalo se přiměřeného zastoupení ve sněmě, vybudování svého školství podobně, jako je německé, a přijímání slovanských uchazečů do zemských služeb. Zcela mimořádný výkon podal posl. Koždoň, zastupující venkovské obce okresu bílského, zvolený proti polskému národnímu kandidátu. Měl přes dvě hodiny řeč proti polským národním snahám na Těšínsku, plnou osobních výpadů proti poslanci Michejdovi. Byla to nejdelší řeč na slezském sněmě a vedle řeči posl. Neussera nejhrubšího kalibru. Z ostatních projevů zasluhují zmínky poslanca Josephyho z Bílska. Doporučil učitelům, aby z vděčnosti za povolení drahotního

přídavku ukázali novou horlivost, aby žáky pilně upozorňovali na důležitost obchodu a průmyslu, při němž dosíci lze pěkného zaopatření, doporučoval rozšíření učení druhým zemským jazykům na všechny střední ústavy, žádal rozšíření reálék na 8 tříd, přikře vystoupil proti vládě, že nepodniká nic proti snahám sociální demokracie a vytýkal jí přímo vyděračství, protože nechce sanovat zemských financí, dokud prý nebude zavedeno všeobecné hlasovací právo do sněmů. K rozpočtu sněm připojil přání k vládě, aby se vši možnosti provedla sanaci zemských financí a aby při rozhodování o průplavech Slezsku přidělila spravedlivý podíl.

Kromě těchto projevů zřejmého národnostního nádechu nemělo příliš mnoho záležitostí. Dotaz, podaný ve 30. schůzi dne 10. října od posl. Gudricha a Poppea o volební opravě, v němž se poukazuje na zúmyslné odstrkování slovanských národností, zůstal po této stránce úplně bez ohlasu. Rovněž zpráva o zjišťování poplatnosti podle národností v zemi neměla národnostního ostnu. Z drobných záležitostí vedly k dosti ostrým přestřelkám návrh na podporu Ústřednímu spolku českých živnostníků a řemeslníků v Opavě ve schůzi 20. října a při jednání o podporu české zemské hasičské jednotě ve schůzi poslední, ve schůzi pak 29. října při jednání o podpoře svazu německých živnostníků v Brně a o návrhu posl. dra. Bukovského na zkrácené projednávání zbylých předmětů denního pořádku. Upjatost německé sněmovní většiny nebyla vůči slovanským potřebám menší než jindy. Různé podpory na školy a podniky dávají o tom svědectví. Tentokrát sněmovní většina byla přes nepříznivé zemské finance velice štedrá nejen k žadatelům německým, nýbrž i k polským tam, kde se jednalo o osten proti Čechům.

Tak dostali Poláci neobyčejně bohaté podpory na své školy v českých obcích uhelného revíru. Je vidět, že Němci výborně podle písma umějí si dělat přátely z mamony nepravosti. Za slovanské poslance oficielní projevy činil tentokrát poslanec Michejda, drobnějších potyček, až na případ s polskou pokračovací školou v Těšíně se nesúčastnil. Čeští poslanci tentokrát jeví malou pohotovost. Ve větších debatách zůstali úplně zamlklí. V drobnějších posl. Poppe a Gudrich několikrát zasáhli, dr. Stratil omezil se na ojedinělý výkřik.

Z větších záležitostí definitivně vyřízeno bylo nemnoho. Odročena byla oprava zákona školského, po níž volá učitelstvo literní i učitelky ručních prací, odročeno rozhodnutí o zdravotním zákoně předloženém od vlády, stejně odložena oprava obecního zřízení, zákona rybářského a stavebního řádu, vyřízena jen

oprava malá řádu požární policie, předloha o stavbě zemských drah, oprava zákona regulačního a o zřízení melioračního fondu. V jednotlivých oborech sněm učinil nejedno vhodné a užitečné opatření. Pro učitelstvo povolil desetiprocentní drahotní příspěvek, učitelským pensistům 20.000 K na podpory, na stavbu a zařízení škol, pro odborné a pokračovací živnostenské školy a jiné vzdělávací ústavy přes 300.000 K. Zemědělcům kromě potvrzeného zákona o nucených hospodářských společenstvech, jak sněm se o něm usnesl ve schůzi 29. ledna, dostalo se zřízení melioračního fondu a řady podpor na různé účely. Živnostnictvo odneslo si několik presentů. České zvláštní přízní sněmu se netěšilo. Kromě odmítnutí podpory českému ústřednímu spolku jest usnešení z poslední schůze o pokračovacích živnostenských školách, kterým dá budoucně sněm podporu jen tehdy, když obchodní a živnostenská komora a ústav pro zvelebování živností dají k tomu své placet. Usnešení toto pro české školy je podezřelé a nebezpečné, neboť ráz těchto institucí je dobře znám. Ve příčině zdravotní a lidumilné sněm byl velmi blahovolný. Povolil nejen běžné potřeby, nýbrž poskytl prostředky i pro nové ústavy. Tak na oslavu 80. narozenin císařových povolil spolku pro potírání tuberkulosity půl mil. korun na zřízení léčebného ústavu a zajistil zřízení opatrovny pro spustlé chlapce. Odročeno muselo býti zřízení polepšovny v Těšíně, protože stát odpírá přiměřený příspěvek. —

Bilance 44. zasedání slezského sněmu jest: Sněm pro všeobecnost vykonal hojnost dobrého. Učinil mnohá dobrá opatření v příčině dopravy, zabezpečil tu automobilovou poštovní dopravu na Opavsku a stavbu 4 železničních tratí v uhelném revíru, vykonal celkem svou povinnost ke školství a učitelstvu, zlepšil platy zemským úředníkům, postaral se o bytí a rozvoj zdravotních a lidumilných ústavů, projevil péči i o živnostnictvo, pro jehož dorost na učňovské besídky povolil prozatím aspoň 2000 korun. Kolik zisku bude z toho míti lid český, přesně stanovit se nedá. Z toho, že některé podpory povolovány byly zřejmě stranicky a některé úplně odepřeny, dlužno usouditi, že lid český miláčkem sněmovní většiny není. Nápravu aspoň částečnou zjednati může toliko důkladná oprava volebního řádu. Dosavadní pokusy o změnu všecky selhaly, tak že dnes po 50 letech je hotovou nestvůrou. Ze ztrnulosti vyplašit jej může toliko zlidovění. Zdá se však, že na ochotu německé sněmovní většiny při tom nebude lze počítati nikdy a že bude potřeba zakročení zcela mimořádného, má-li nový volební řád vyhovovati vrstvám dosud nezastoupeným a slovanským národnostem.

Z cyklu „Smutek“.

Vybral Some Body.

Večer.

»Abend war es: vergebt mir, dass es Abend ward«

Nietzsche: Zarathustra.

V tom semestru jsme byli my dva jediní Češi na Heideborské universitě.

Kdysi odpoledne se strhla dosti prudká bouře. Kol čtvrté hodiny se utišila, i vyšli jsme si na Heiligenberg nadýchat se osvěženého vzduchu. Dorazili jsme na rozhlednu před západem slunce.

Panorama bylo nádherné. Sříbro Rýna třpytilo se v posledních slunečních paprscích; »die blauen Berge von Frankreich« — nyní již německé — rýsovaly ostře kontinent v zátopě slunečního zlata na moři západního nebe.

Dlouho jsme tu stáli — — až slunce zašlo. Pak jsme nastoupili zpáteční cestu. V jednom místě zaujala mne lesní partie do té míry, že jsem vyskočil z úvozu na vysoký břeh a dlouho hleděl na tkanivo větví a listů prolamovaných zarudlým nebem.

Po chvíli jsem se teprve obrátil a vidím, že můj soudruh zírá na mne tak upjatě, že si ani neuvědomuje, že jej pozoruji.

»Nač myslíte?«

»Ať jen tak — — Když hledím na profil Vaší postavy mezi těmi větvemi a stromy — — zdá se mi, že by se stěží našlo lepší místo k oběšení«.

Pohlédl jsem naň ostře:

»Pojďte, setmělo se!«

A vzal jsem jej za ruku. Byla již noc, když jsme se vrátili do Heidelbergu.

Příběh docela zvláštní.

»Mon Dieu! etre heureux, etre aimé, n'est-ce que ça?«

Stendhal: Le rouge et le noir.

Vzpomínám si teď, že ono nedělní odpoledne mělo dosti poetický ráz, že mělo svůj jednotný styl, jímž pravidelně vyniká literatura nad všední život.

Seděla v mém pokoji u zrcadla a česala se. Laškovala a s humorem mne vinila z nevěry, poněvadž našla v zásuvce tři vlásničky.

Já jí však tvrdil, že je mojí jedinou láskou, což bylo pro tehdejší dobu ostatně docela správné. Připínal jsem si kravatu a byl jsem v tu chvíli docela klidný, jako člověk, jenž právě nemá po čem toužiti.

Chtěl jsem si zapáliti cigaretu i přistoupil jsem k zásuvce psacího stolu. Na vrchu však náhodou ležela jedna z mých „básní“ v prose, jimiž si za tichých nocí krátívám dlouhou chvíli. Napadlo mi před několika dny fantasovati o tom, jak se budem asi my dva spolu jednou rozcházet: zda brutálně, či se smutkem v srdci a podobné možnosti.

Nerad mnoho mluvím, a tak abych ji na chvíli zabavil, podal jsem jí mlčky onen lístek. Byl jsem ostatně přesvědčen, že ji dojde.

Odpoledne chýlilo se k večeru, bylo však ještě velmi dobře viděti.

Se zřejmou zálibou čtla řady slov rhytmickým spádem nesených. Její tvář mi pravila, že se jí to líbí, ústa mlčela.

Pak odložila lístek, zamyslíla se na chvíli a zase se pak česala dále.

Zapálil jsem si konečně cigaretu, chodil po pokoji a mlčel také. Pak jsem si uvědomil, že se ani dobře nepamatuji, co všechno stojí psáno na tom lístku. Sáhl jsem po něm a čtu.

Cítil jsem dobře, že na mne hledí po celou dobu, co jsem četl. Snad si myslila, že pronikne jednou za masku, že snad prozradí má tvář komedii, kterou jí diktuje má vůle, má bezcitná vůle.

Snad hnul se tehdy některý z mých mimických svalů. Rozhodně však si to vyložila chybně. Jak pravím: jest možno, že v tu chvíli recitovala má tvář něco z toho, co jsem právě četl, ne však cítil.

A tu mi řekla:

„Není-liž pravda: to neznamená přece: dnes již s Bohem?“

A její oči hleděly tak toužně na mne.

Byl jsem — jak podotknuto s vrchu — nesmírně klidný:

„Jak chce, má drahá, ale jednou k tomu musí dojít“.

Vzpomínám si, že jsem při těch slovech trochu chraptěl, aspoň nebyl můj hlas jistě jasný. Kouřil jsem totiž mnoho cigarett.

A dál jsem četl a ona dál se česala, ale nemluvil z nás už žádný ani slova.

A zvolna, jak rozkládal se soumrak, rozhostil se nám v duších tichý smutek.

Proč jí, to nevím.

Mně nad tím, že moje duše vůči hledě tupne a že nedovede se již vzmoci, než na sentimentality.

Protřhl jsem se konečně ze snění a s údivem jsem zpozoroval, že se s ní stala zvláštní změna. Zmizela dětská tvář loutky, jež mne kdysi tolik dráždila. Měl jsem dojem, že hledí do propasti s vědomím nebezpečí. Nechápal jsem však, co velké její oko tam vidí.

I zapálil jsem si znovu cigaretu a řekl jsem si: »Počkáš!«

Přesedla si od zrcadla ke stolu; ruce vislé bez vlády; zrak upřený do země.

Dosti dlouho jsme tak asi seděli beze slova. Uvažoval jsem, jak těžko viděti do cizí duše. Předpokládati lze mnohé, analysovatí nic.

Dokouřil jsem a zapálil si znova.

Tu usedla ke mně na pohovku, položila mi hlavu na prsa:

»Ale dnes mne ještě na nádraží doprovází?!«

Dojížděla totiž pravidelně za mnou. Kývl jsem tedy hlavou.

Jak jsem už pravil: byl jsem tenkrát velmi klidný; analysoval jsem křivící se vlny jejích voňavek, reflexy posledních slunečních paprsků v jejích vlasech i záchvěvy svalů, když mne občas políbila. Jen cigaretu jsem odhodil k oknu, abych ji snad nepopálil.

Jak se asi namáhal tenkrát ubožáček její mozek, aby na mne nějak vyzrál. Marně. Jediné slovo už nepadlo.

Konečně jsem ji jemně setřásl, a nevěda co činit, abych zůstal v rámci, vzal jsem inkriminovanou báseň (sit venia verbo), přetrhl ji — dříve však, než jsem ji mohl hoditi do kamen, vzala mi ji z ruky a uložila do taštičky. Pak mne zase vzala kolem krku a bylo opět ticho.

Nebylo ve mně hněvu, zůstal jsem klidný a snil jsem dál.

Jak často si člověk myslí, že si něco myslí, a není to pravda.

Bylo asi půl deváté, když jsem se protřhl, zažehl všechna světla a spustil záclonu.

Dala si klobouk na hlavu, pomohl jsem jí do kabátu a šli jsme do Riegrových sadů na večeři.

Hrála tam vojenská hudba. I jedli jsme a hovořili tak, jako by nebylo dnešního večera, jako jsme se bavili před měsíci.

Pak dovedl jsem jí na nádraží, vyhledal jí kupé, políbil jí ruku — ona mne na ústa — a pokynul poslední pozdrav . . .

Říť byl konec . . . ?

Ach ne, tenkrát ještě ne. To byste špatně znali ženy i muže

I Don Juan stárne!

E sara mia colpa, se cosié?
Macchiavelli.

Přišel jsem ke svému »životnímu poslání« zcela nevinně. Takto: Studoval jsem původně filosofii a jiné pro život nepotřebné věci. Naučil jsem se mysliti přesně, nedati se svéstí na scestí a rozuměti mezi řádky. Později ve společnosti jsem poznal, že více nežli polovina lidstva jest druhého zemského pohlaví, a setkával jsem se s ženami, v jejichž řečech bylo možno leccos čísti mezi řádky.

Fanatismus pro přesné myšlení mne nutil, abych jim pomáhal dáti každé myšlence jediný možný výraz.

Víte sami, kolik myšlenek hárá ženám hlavou, co je v každé nevysloveného. A pomůžete-li jí uvolniti všechny tyto poklady, budete ubezpečeni, že vás odměna nemine.

Pokud totiž jde jen o myšlenky, je každý člověk kavalírem. A pak?

Po citové stránce normálně založení lidé různého pohlaví se domnívají, že harmonie duševních jejich sympatií musí vyznít akkordem do Dur, v němž se konečně rozplyne.

To bývá v manželství a v dětech.

Kdo má více štěstí, bývá souzen jenom pro pokus.

Snad jsem míval štěstí, snad nebyl zrozen k štěstí?! Těžko dnes rozhodnouti. Mé cítění bylo vždýcky odlišné a abnormální.

Tolik však musím říci: nesvedl jsem žádnou, jen jsem vděčně bral, když mi někdo dával. Jsou lidé, jež blaží dávat rukou štědrou, a ti potřebují přec někoho, kdo by zase přijímal. Mon Dieu! Je na tom něco zlého, je-li člověk galantní?

Ale všechno má své meze, také vděčnost. To je věc, kterou dobrodinci nechťi chápat: Svět má své stydlivé chudé, ale málo, málo stydlivých dárců. Nejhorší pak jsou ti, co dali sama sebe. Ti považují pravidelně jako ekvivalent zas celého obdarovaného. To přestává pak býti darem a stává se koupí, při níž se může každý napáliti.

Nic na světě netrvá věčně; vděčnost by měla trvati nejvýš tři měsíce. Je to dlouhá doba, má-li býti vyplněna žvýkáním téhož problému, zatím co kolem se hemží davy nových.

Jako meteor když vzduchem proletí, zatřpytí se láska na krátko a zmizí zase s oblohy: vždýf je tolik jiných světů, kde může vzplanouti znova. A ne-li? Ach, noc je proto přec jen vždýcky krásná.

Neboť srdce mé je klidné a neví o ničem, co tropívala vášně s mojí okem, chtějíc vidět nahé duše. — Tak jsem se dostal k svému »poslání«.

A teď se mi vede jako Carlyleově ženě Jane Welsh: Tvořivé obmezeného rozoumku mi říkají, že ve mně je zdroj jejich myšlenek a milují mne tak dojemně, že svět až nad tím slzí. Ten dobrý svět!

Alle mlčím — —

— až toto pokolení padne v budoucnosti v hrob, pak seberu svou všechnu zmužilost a řeknu jako Mis Carlyleová:

»Nic nebylo mi protivnější nad Tebe!«

A svět se bude smáti a po straně si řekne:

»I Don Juan stárne!«

E. Sokol:

D. S. Merežkovskij: Kristus a antikrist.

Románová trilogie.

Dávno jsem neměl v ruce knihy, jež by mne byla tak zneklidnila. Zneklidnila, pravím. Byly, jež mne uchvátily, ulaskaly, vzradovaly, roztrpčily, ale neklid v sobě nesly málokteré.

Vzpomínám poslední podobné — Oblomova. Tehdy jsem ustával uprostřed věty, bil jsem knihou a zase jsem se vracel, odpuzován a současně lákán osobou Oblomova. Bylo to cos primitivně čtenářského snad; tak se stavějí k četbě prostí, kteří nesoudí, ale chtějí s knihou něco prožít. Nezapírám: tak, právě tak jsem klnul Oblomovu, jehož trpný zánik mne uváděl v zúřivost.

Kristus a Antikrist ne tak. Četl jsem jej, ohromnou trilogii, dlouhým dechem, ustáváje právě jen pro fysickou nemožnost, zdolati ji rázem; a kromě několika partií syrového barbarství lidského nic mne látkově neirritovalo. Ale když jsem dočetl, podivno, neuhasil jsem čtenářské žízně. I vracel jsem se, začal jsem promýšlet — a tehdy jsem propadl dráždivému neklidu. Pro neuchopitelnost ústřední myšlenky, pro nemožnost najíti kostru tak, abych bezpečně mohl říci: zde je páteř. Utápěl jsem se v dohadách, vracel jsem se a jinde se pohružoval, ale vždy jsem musel neuspokojen zpět. I cizí názory jsem chtěl podložit; a zahodil jsem je. A chtěl jsem zahodit i knihu. Však láska k ní

byla silnější odporu, i přicházel jsem zas a zas, jako milenec, jenž nenávidí, povrhne, pomstu přísahá nebo lhotejnost, a přece se nemůže urvat svému sladkému zlu.

Kristus a Antikrist. Dva poly světa, života, naší podstaty. Co znamenají Merežkovskému? Dobro a zlo? Víru a zkoumání? Passivní lásku a vůli? Církev a církev? A jaký vztah mají k jednotlivým částem trilogie, k Julianu Apostatovi, k Leonardovi da Vinci, k Petru i Alexeji? Jsou vývojovými stupni základní myšlenky? Jsou jejím obrazem či řešením?

Bezpočtu otázek, bezpočtu odpovědí, jež zdají se být blízky pravdě. Ke všem nutí autor, spojiv cyklicky tři romány a dává jim symbolický společný titul. Ale na žádnou jednotnou formuli nelze díla převést, a to dráždí.

Než vše končí, skončilo i to; a nebylo pak sladšího požitku nad onen, jenž vyrovnal předchozí neklid. Takový jsem měl dočet kdysi Oblemova, takový i tentokrát, domysliv Krista i Antikrista. Je možno říci mu štěstí, což je nejkrásnější dar četby.

Chci se z něho zpovídat.

* * *

Kristus i Antikrist je trilogie umělce i filosofa, ale ne vyspělého a hotového, nýbrž rostoucího; trilogie, jež by musela být tetralogií, aby dostala filosofický závěr, již je však čtvrtý díl zbytečný, poněvadž ne pro filosofii života, nýbrž pro filosoficky podbarvený obraz života vznikla i rostla, a dosáhnuvši uměleckého, malířského dovršení, mohla opustit filosofické.

Merežkovskij k ní přistoupil v květu tvůrčích sil, tehdy lyricky naladěných, jako znovudobyvatel velkých románových říší, opuštěných po odchodu Velkých z let šedesátých a sedmdesátých. Račově byl odsouzen k filosofii, i nemohl se jí zříci, ale chtěl ji vyvést z těžkého vzduchu předchůdců k slunnému míru; nepojil ji pronikavým studiem antiky a italské renaissance a dosáhnul toho. A dosáhnuv, nemohl ji nechat už podstatou uměleckého díla, než toliko jeho barvou. Sjednotil Krista s Antikristem v sobě.

Kristus a Antikrist? Toť muka všech epoch a všech kulturně žijících vrstev, muka vývoje. Toť spor víry s hledáním, spor zděděného, v němž lze bez zjitření sladce plynout, s novým, jež rozrušuje minulost a tak i duši z ní zbudovanou. Věčný spor.

Je v podstatě vždy týž, nevyvíjí se, jen prostředí, kultura mu dává nový a nový nátlak. Lidstvo ho nikdy, nikdy nerozřeší.

Je to dědičný trest; prokletí, které námi zmítá ve vzrušených dobách, kdy se protivy ostří; ale i rádlo, kypřící a prolévající prsí krví generací, aby v ní mohli vyrůst obři. Jen ti jsou z klatby vyňati, jen oni zmáhají spor chápající, že Kristus i Antikrist jsou jedno, že není jednoho bez druhého, že jsou jen dvěma poly téhož života; nesbližitelné poly a nepochopitelné tedy těm, kdo jich neobsáhnou, strašné těm, kdo neobsáhnou, jich od jednoho ke druhému jsou zmítání.

Takového poznání došel Merežkovskij, hledaje jas života. Strávil je, i nezůstalo podstatou jeho díla, ale jen barvou; mukou, pak rozkoší stala se mu práce tvárná. A ta dala vznik trilogii, ta je páteří, jednotící cyklus.

* * *

Do tří věků je promítnuta myšlenka sporu.

Julian Apostata je spor odumírající antiky s barbarským ještě křesťanstvím, Leonardo da Vinci — spor rozkvetlého renaissančního pohanství s prvními záchvaty reformačními, Petr i Alexej — spor theokratické ideje s osvícenským absolutismem, a všechna ta střetnutí jsou hledáním boha.

Rusko prožívá takovou rozvratnou dobu, i jest literatura jeho plna rozervanců, nešťastných a ubohých, skomírajících nebo mroutících jedem otázky: proč žít? kde je smysl života? Merežkovskij našel vyrovnání, nechtěl množiti galerii beztoho přeplněnou, z níž bude nutno po letech mnoho, přemnoho vyklízet, co je pouhou ozvěnou; i vyhnul se současnosti a volil historii za rám svým obrazům.

To bylo šťastné, neboť historičnost mu pomáhala zastřít ideovou kostru, nutíc ho formovat události ne pouze k řešení otázky (což bývá filosofům strašně svůdné), nýbrž dávajíc mu nové a nové úlohy básnické: aby zladil myšlenku se skutečností historickou, aby vytvořil z historických schemat živoucí lidi, vzkřísil vnitřní i vnější proudění doby a jiné a jiné. Rozhodně hověla jeho lyricky deskriptivnímu talentu a tím, že mu dala příležitost uplatnění jej, dala mu i svéráz, jenž není v čisté ruské epice, ale v malbě, v síle obrazů.

Julian Apostata je toho nejlepším důkazem, odestíráf nejhlubší pohled do tvůrčí jeho práce.

Je začátečnický v jistém smyslu, nepoddává se totiž zcela vůli a touze, ukazuje bolesti dlouhého napjetí, nekonturuje pevně, je těkavý a ne zcela ještě rozhodnut, čemu se má oddat, zda ideji nebo obrazu, historii či dokladu své myšlenky. Je v něm cítit i úzkost lyrika, když stoupá před velký freskový úkol, je

cítit obavu, aby figurální náplň byla výrazná, co nejvýraznější, aby komposice komparsní byly živé a rušné — je zkrátka cítit rozechvění z velkého úkolu.

Apostata není ještě velkým, velkorysým historickým dílem, ale lze v něm se zájmem sledovati studii za studií, z nichž zvolna roste roztříštěná sic, ale v detailu silná mosaika doby, myšlenky i heroa Juliana. Jeho nesnáze i vítězství jsou malířské.

* * *

Julian Apostata.

Antika odumírá. Jsou ještě nádherné, ale křehké její květy, jsou duchaplné zbytky požívačnosti, jsou zrůdné výhonky její umělecké kultury, ale celek již trouchniví: hladký povrch rozprýskal i opadnul a vystupuje surová spodina, stejně pudová, pověřčivá, hrubá, jako ona tvořící se kultury křesťanské. Je rozdíl v obou: tam ušlechtilé a degenerované zbytky, zde veskrz nevypracovaná hmota, ve všem ještě polo beztvárná, drsná.

Hrozné prostředí pro ty, kdo cítí jeho tíhu a ošklivost, pro duše toužící po harmonickém vyrovnaní a ušlechtilém životě. Nejhorší pro Juliana, »císařského bastarda«, jenž všechno mládí prožívá dvojité: vnitř touží po kráse a po moci, vně je v stálém úděsu smrti a stále se přetváří, aby nevzbudil nenávistné pozornosti strýcovy. Sytí se antickou kulturou, ale i křesťanství musí nedobrovolně stravovat.

I stává se slabochem, zoufalcem bezděčných nejistot a sporů, urvaným semenem, jež vichry nesou od polu k polu, od Krista k Antikristovi.

Hledá, ale není schopen uvěřit čemukoliv pro slabost svou, neboť víra znamená přilnutí.

Až se stává konečně imperatorem. Připravil jej již poněkud drsný a svobodný život válečníka, hozeného na hranice říše, když byl doma nepohodlný. Ale teprv tehdy se smí něčemu oddat, smí chtít a provést svou vůli. Vyčkikne po návratu helénství, proti křesťanství. Ale jako slabý nenávistník, vyčerpává se a znauje malichernostmi; zesměšňuje se, neboť chce mstivě zvrátit poměr božstev, zapomíná, že pro skutek nemá už materialu, že zbytek minulosti je zvětralý a nepoddává se již tvůrčí síle; nechápe, že jen v sobě smí dožít krásu, ne v masse.

Toho poznání a v něm i vyrovnaní dochází až na sklonku, kdy v zoufalé snaze, aby ušel malichernosti, podniká perskou výpravu. Dosahuje velikostí za cenu šílené odvahy, za cenu tisíců životů a konečně i svého, jež dává, aby nemusel zpátky

v hnus. Dává jej, poznáv, že ten je šťasten a veliký, kdo dovede božsky obejmout a pochopit celý život. Tak aspoň smrti vyrostl a umřel veliký.

Skoro paralelně s rozvojem Julianovým roste i sám Merežkovskij. Zprvu roztříštěn, těkavý a neurčitý, dostává postupně klidnější dech, a slovo jeho nese obrazy pevněji a pevněji malované, až konečně v perské výpravě dosahuje skulpturální mohutnosti; ta vykupuje román, vrhající naň odlesky své síly a zvedajíc jej k sobě.

* *

Lze-li kritisovati formu Juliana Apostaty, lze ovšem i u Leonarda da Vinci, ale jednoho při něm nelze: souditi jej formou.

Je tomu tak u všech děl, která vzešla, když formové krise byly překonány a stráveny tak, že technika se stává pouhým neuvědomělým činitelem, sluhou, jenž je, aby se poddával a ne žádal pozornosti.

Takový přistoupil Merežkovskij k Leonardovi. Nesestoupil s výše, již dosáhl v závěru prvního dílu; bylo mu přáno vytrvati na ní do konce, poněvadž v šťastné hodině sáhnul po látce.

Vše se spojilo, aby jeho síly neochably. Našel v Leonardovi toho, jež opustil v umírajícím Julianovi: bohatýra ducha i srdce, jenž od polu k polu dosahá, jenž došel velkého poznání, je Kristus i Antikrist — bytosť nerozkládající ještě skutků v dobro a zlo; jako dítě; bytosť — svrchované dobro, krása, láska, jež se paprsky se však v primatech prostých a ubohých duší lomí až i v rozvratné a ničivé. Nejen člověka našel v Leonardovi, ale i umělce, jež mohl milovat nad sebe sama. V upadající renesanci italské našel dobu, která každým jevem byla jako stvořena pro jeho deskriptivní touhy, v osudech Leonardových pak mu byla dána zlatá níť, jež jej bez hledání vedla bludištěm románových dějů i prostředí.

Nelze říci, že by se byl vzdal těmto šťastným okolnostem, ale také ne, že by je byl chtěl ovládnout. Šli spolu, i vytvořili spolu život a dílo, krásný život a dílo jako život krásné. Není v něm železné přísnosti a střídmosti, ale je bohatá plnost, slovanský zákon i života i krásy.

V tom ohledu má Leonardo nápadnou paralelu v Tolstojově »Vojně a míru«, a kdyby nebyli krajně daleci sebe filosofií prostředím, vším ostatním, bylo by možno hádat na jejich vnitřní souvislost. Ale dálka dává tušit spíš ono třetí, co je poji: ruskou širokřídrou duší, hloubavou, ale život milující, šťastnou, když může obě spojit v harmonickou jednotu.

Nuže Leonardo da Vinci. Román.

Galerie krásných postav, jejichž blízkostí prošel mistr, a jimž dal příležitost, aby ožily, napojivše se teplem jeho velikosti: Lodovico Moro, Savonerola, Macchiaveli, Alexander VI. Borgia, Cesare Borgia, Mona Lisa Gioconda, Michelangelo, Rafael, Giovanni Beltrafio, František I. — — jiní a jiní větší a největší míjejí, zacházejí jako nádherná kulisa tichého vnitřního života Leonardova.

Nedávají ničeho jeho vnitřnímu vývoji, ale mají dosti síly, aby jeho vnější život strhovali s sebou a zmítali jím jako děckem. Ničím mu nejsou, a přece jsou jeho osudem.

Jen dva z nich prožívají kus jeho života a zanechávají v něm stopu: Mona Lisa, pozdní jeho a promlčená láska, a Giovanni Beltrafio, oddaný jeho žák. Ona mu byla tvůrčí silou, byla mu štěstím, pokud nepochopil, mukou, když poznal. A Giovanni, milý mu svou přichylnou dětinností, je zmítán pro schopnost víry i umění mezi ním a Savonarolou; nedovede pochopit jednotu dobra a zla, ale nedovede jí také nevidět ve všem kol sebe. I byne a nechává mistrovi poznání, jak předčasná je jeho moudrost, jak strašná je pro dobrotu a laskavost svou.

Jen ti dva jsou kusem jeho života. A jen Beltrafio je nepostrádatelnou součástí jeho románového stvoření, znamená svým zápasem dramatickou akci vedle klidné jeho linie, dává jí zdání propulsivnosti.

Jeť v podstatě celé dílo ne román, ale veliká životopisná báseň, řada básní, imaginárních portretů z velkého konce velké doby. —

Da Vinci je mezi nimi krásný a pochopitelný; možno ho milovat jak tichý podvečer, jenž všecku krásu i moudrost dne v sobě chová. Takový by snad zůstal, i kdyby byl vyproštěn z proudu vedlejších dějů; ale schladnul by v mramorové čistotě, pozbyl by toho, co mu dává prostředí, někdy jej zdánlivě zastírající: mystického kouzla, pro něž se láska k němu mění v zbožnění v tom pravém slova smyslu: mísí se s obdivem, úžasem i hrůzou. A taková je láska naše k němu, když zříme silnou vrstvou ovzduší prosvítat občas jeho mírnou tvář s úsměvem půl laskavým, půl ironickým, s pohledem chladným i smutně dětinným současně. Jen tak, že naň padají tvůrčí paprsky zlomeny a částečně rozloženy, nabývá anticky přísná, historická maska mystické životnosti, kouzelných polotonů, jaké měla a musela mít duše její, tak daleko předběhnuvší svou dobu, tak blízko k samému dnešku.

Teprve když si uvědomíme to vše, dovedeme ocenit význam širých partií, zdánlivě amorfních, a pochopíme, proč nelze formou souditi tohoto díla.

Tak mi připadá špatná, ale i dobrá analogie z knihy samé.

Jsou k ní přidány reprodukce mistrových děl, neumělé, hrubé, jak všechna laciná úprava knihy. Prohlédneš napřed, a jsi rozladěn, poněvadž jsi se naučil mít jisté požadavky reprodukční. Ale když jsi přečetl a zahleď se v ně opět, zapomínáš nedostatků a promilováváš se vzpomínkami, sleduje úsměv, mandlový řez očí, zvlnění vlasu, vržený záhyb šatu. Neboť vidíš současně krásu obrazu, její smysl z mistrovy vůle a mistra samého, svatého nevěrce, matematika nadšení a exaltovaného milence matematiky, umělce a člověka vševládného. Prostupují se a prozařují vzájemně Leonardo a jeho dílo a nabývají magické síly obapolným vzmocněním, takové, že odepřeš oddělit je jakoukoliv kritikou od sebe. Jedno jsou.

Tak i tichý portrét a rušný jeho rám.

Melodie zbarvená harmonií.

Nelze tedy souditi Leonarda formou, poněvadž genialní osud jí dal význam, jehož snad nechtěla mít, jako také dal uměleckému instinktu Merežkovského sílu a smysl vůle. Osudem byla láska k materialu.

* * *

A lze opět formou souditi třetí díl trilogie, Petra i Alexeje.

Neopakují toho, že bych cenil formu nade vše; ale vrací-li se tvůrce po třetí k téže myšlence, nelze než akcentovat její formaci, neboť ne pro novou podstatu, jen pro novou modulaci a modelaci stanul u díla.

I tentokrát mu vnukla volbu láska, jen že ne milenecká, bezuzdná a bezměrná, nýbrž rozumná, jež odváživši hodnoty, uznala nutnost sblížení.

Často byl důrazně vytčen Merežkovského poměr k Petrově epoše; i on sám jej kriticky ujasnil, ale to vše nemění nic na faktu, že kritická láska není geniem jako ona živelná; zůstane vždy jen ostruhou vůle a bezohlednou její průvodkyní, nikdy se nestane inspirátorkou.

Kritická láska jej přiměla vyličít tragedii Petrovskou jako třetí formu bolestného vykoupení z věčného sporu rodičího se života s odumírajícím. Vedla jej historickými studiemi s rozmy-

slnou výběračností, dala mu shromáždit spoustu intimních lidských dokumentů vedle úžasného archivu náboženských horeček lidových a dala mu ovládnouti látku.

V obou prvních částech stavěl své heroj proti hmotě veskerého prostředí, zde ne. Zde stělesnil, typisoval národ v Alexeji, synu Petrovu, a vytvořil konflikt personelní, jenž dává románové architektuře shuštěné dramatické napjetí, dává užší a proto intensivnější výtrysk ději, stupňuje neúchylně jako proud ke krizi a katastrofálnímu rozuzlení, z nichž jsou jen reflexy vrženy do šira, kde se zmítají davy, bezmocně jich bojem zjitřené.

V Julianovi i Leonardovi žije Kristus vedle Antikrista, v Petru a Alexeji Kristus s Kristem, Antikrist s Antikristem zápasí. Vůle a láska. V obou jsou obě, však v obráceném poměru. Petr je aktivní vůle, passivní láska, v Alexeji je ohromná síla slabošského trpitelství vedle horoucně se vybíjející lásky. Utkávají se. Přirozeně musí hmotně vítězit Petr, i žene syna k opilství, k útěku, pak na muka, ale zde, v bolestném vyčerpání, v zmučené otrlosti oba náhle poznávají, že není vlastně proč se střetati osobně; že se milují, ale nepochopili jednoty dobra a zla v sobě, ani toho, že pro cosi třetího se spoří, co tam venku neovládatelno jim uplývá.

V prvé části trilogie byla filosofie ještě nad uměním a určovala formaci; v druhé části šla s ním ruku v ruce, v této poslední ustoupila zcela do pozadí. Nebylo třeba naprosto ničeho již řešit. I vložena filosofie cele na podružnou osobu Tichonovu, na němž se odrážejí vnitřní zápasy jako nejprve na Julianovi, pak na Beltrafiovi. Tichon už není aktivní složkou románu, ač je v podstatě Julianem i Beltrafiem, proto také nehynie jako oni. Smí jít mimo katastrofy ústřední a protřpět se k životu.

Ukazují, jak dospěl Merežkovskij teprve zde ukáznění, vlastní podstaty románové architektury. A dodávám: nejen konceptivně, i epicky a malířsky došel vrcholu. Zprvu tvořil zajímavou, v detailech silnou mosaiku, pak beztvárné, jen osudem zkrásnělé vlnění širé hladiny, zde konečně sevřenou, pevnou formu, kde každý tah štětce je smělý a jistý.

A přece není konec vrcholem. Přece se vrátíme po něm radostně k Leonardovi.

Bylať to rozmyslná láska, jež jej k dílu postavila a práci jeho řídila; ta je sic ostruhou vůle a bezohlednou průvodkyní, ale nedává krvi varu, dechu žáru. I je chladno, až mrazivo

někdy v syrově barbarském vzduchu Petrově i v ruském. Lze soudit jeho formaci, lze i uznale vyvýšit nad minulost, ale milovat ji nelze, tím méně zbožňovat.

To vítězství zůstává Leonardovi, protože byl zrozen z lásky, ne z vůle.

Což by mohlo vést k úvaze o tom, jaký význam má poměr umělcův k látce; ale to se vymyká několika stranám zpovědi, již jsem psal pro sebe, abych zachytil stezku, vyvedší mne z neklidu nad krásnou, silnou knihou.

Jaromír K. Pojezdný:

Z Černé Hory.

Je snad u nás teď dosti lidí, kteří byli na Černé hoře a z vlastního názoru poznali »hrdinské bratry naše, sokolíky Černo-horské«. Ale většina se nedostala dále než na Cetyni, a proto dojmy i poznatky, které si z Černé hory odnášejí, nejsou úplné.

Jedni jsou nadšeni pestrým krojem zámožnějšího Černo-horce, na nějž měli odporučení, obdivují jeho revolver moderní soustavy za pasem a marně hledají ještě handžar; druzí, kteří neměli toho štěstí, musí do Grandhotelu, kdež se s personálem jinak nedomluví než německy (majetník je Srb, ale nájemce Němec), což jmenovitě na vlastence působí jako ledová sprcha; třetí vidí kol do kola cestou, kterou se míhal s nimi poštovní automobil z mladoboleslavské továrny, jen samý kámen a strmé stráně, holé, děsně pusté — a myslí si: bože, zde musejí být chudáci — — —

Ale kdyby si zajeli tímže automobilem druhý den jen do Podgorice, a kdyby uviděli stráně v údolí řeky Morači, zelenající se tabákem a vinicemi, mluvili by již jinak; kdyby se prošli čilým bazarem podgorickým, v němž se pestří turecké i albánské kroje s černo-horskými a cítiti je čilou tepnu vzájemného obchodu, neřekli by již: jak je tu země chudičká, a uvěřili by spíše, řekne-li se, že skalnatá Černá hora má i své millionáře, banky a záložny. A na pobřeží Adrie, v Baru, v Ulcini by zapomněli první vjezd na pustou, kamenitou Černou horu úplně.

Válečné řemeslo již dávno přestalo a učinilo místo klidné práci hospodářské, již za staletých bojů obyvatelé Černé hory úplně odvykli, aspoň pokud se mužů týče. Ale byli k práci donuceni, když viděli, jak se cizí — hlavně albánský a italský živel hrne mezi ně, zabírá všechny obchody, řemesla a jak počinají býti na nich závislími.

Vláda pomáhala, kde mohla, zakládala družstva, která se brzy rozpadala, vybízela k práci, ale duch národa nelze na obrátku přetvořiti, nýbrž musí přispěti tíha okolností a příklad. Musili pocítiti hrabivost albánských a tureckých lichvářů, aby se konečně semkli a utvořili domácí banky dle cizího vzoru.

Tak došlo až roku 1901 k založení první velké spořitelny v Nikšiči: Nikšička štedionica, za níž roku 1904 následovala Podgorička banka a teprve roku 1906 na Cetyni samé Crnogorska banka, všechny na principu akciových společností spočívající. K těmto třem velkým ústavům se druží ještě »Narodna štedionica« na Cetyni (zal. r. 1907), jež má však pouze lokální význam a malý závodní kapitál, asi 78991 Perperů. Za rok 1909 čistého zisku 9.435'38 P. *) A konečně nová Narodna banka v Baru.

Na prvním místě stojí »Podgorička banka«, kterou na tak vysoký stupeň přivedl pouze nynější ředitel, krajan náš p. Jaroslav Navrátil**), a může poukázati na výsledek: největší obrát roční 60,611.783.94 P. a tři filiálky v Danilovgradě, Kolašíně a Virpazaru.

Za jmenovanou bankou stojí nejpřednější obchodníci Podgorice, která jest také největším a de facto hlavním městem Černé hory; mezi nimi vynikají hlavně millionáři, bratři Hadži Hafis a Sadik, pak Huseín a Jusuf Lukaševiči, kteří jsou hlavní oporou banky, jako zase brača Mariči drží její filiálku Kolašínskou. Závodní, splacený kapitál obnáší dle posledního výkazu ze dne 30. června 1910 571.917'16 perperů; vkladů na knížky, jež se sůrokují 6 proc. má banka 467.032.79 P. (velmi mnoho střádatelů z Čech!) vklady na běžný účet 247.316'15 P., půjček má dnes na dva miliony, obchodníkům na 8 proc., neobchodníkům na 10 proc. Dividendu vyplácela za rok 1909 12 proc.

Za ní kráčí teprve nejstarší »Prva Nikšička štedionica« se 402.696.52 P. závodního splaceného kapitálu. Jest

*) Korunovou měnu z Černé Hory roku 1908 pro známé příčiny odstranili a zavedli starodávná pojmenování pro tytéž jednotky, za korunu — »perper« a za haléř — »para«; místo dvouhaléřů říkají »novčić« a neřídko také para, čímž se opakuje historie našich krejcarů.

**) Kterému tuto děkuji za poskytnutí mnohých informací.

v rukou tak zvané černohorské Hercegoviny, hraničící na rakouskou a má zvláštní kruh svých interestentů. Vklady, jichž měla 30. června t. r. 516.966'42 P. úrokuje akcionářům 6 proc., ostatním vkladatelům pouze 5 a půl proc. Půjčky poskytuje na 12 proc. a vydala na ně půl druhého milionu P. Roční obrat 1909 obnášel 36,192.778'32 P., čistý výtěžek vynesl 16 a půl proc. dividendu.

Nápadnou jest u této banky vysoká míra úroková z půjček; správně vzato, půjčuje také na 10 proc., ale zvláštním počítáním provise vzrůstá 10proc. míra na 12proc., jež zavedla i »Narodna štedionica«.

»Crnogorska banka na Cetyni« jest nejmladší ústav peněžní. Má jen 200.000 P. závodního kapitálu, jež 21. února t. r. zvýšila o stejnou sumu, a jest v rukou úřednických nebo cizích; hlavně ze Srbska vklady činily 30. června t. r. 736.005'91 P. na 6 proc., půjček poskytnuto na půldruhého milionu obchodníkům na 8 proc., jinak o dvě procenta výše. Dividenda vyplácena 10 proc. Filiálky má v Podgorici, St. Baru a a Kolašíně. Roční obrat 55,218.103'22 P.

V Baru počala 1. srpna 1910 pracovati »Narodna banka kniaževine Crne gore«, která téhož roku vykazala při splaceném akciovém kapitálu 54,337 P. čistého výnosu 882'91 P. Letos v březnu otevřela filiálku na Cetyni a v Ulcinu. Jde velmi pomalu ku předu, poněvadž si počíná nereelně. Každému dlužníku vnutí akcie, které tento je nucen hned pod cenou prodávati. Proto splaceno ihned jen asi sto tisíc. Otevřeno při ní také »Trgovačko expediciono-odjeljenje«, jež však nemůže konkurovati s bohatou italskou obchodní společností, opatřenou všemi privilegii.

Všechny tři větší banky jsou u vzájemném, kontokorentním spojení a hlavním věřitelem všech je »Ústřední banka českých spořitelů«, u níž má »Crnogorska banka« úvěru na 200.000 P., »Nikšička banka« 300.000 P. a »Podgorička banka« 300.000 P., kterážto má i u »České průmyslové banky« 150.000 P. Obstarávají hlavně platy pro cizinu svými cheky v Rakousku, Itálii a Turecku. Ale přece se ještě nevžily dokonale v lid, takže zbývá stále dosti půdy pro soukromé kapitalisty, kteří dělají bankéře, tváří se, jakoby půjčovali na zákonitě úroky, ale berou skutečně až 10 proc. za měsíc! A lid k tomu mlčí, nikdo se nezdvihne k protestu.

Dle vkladů, jež jak řečeno, nejsou všechny černohorské, nelze souditi správně na šetnost či zámožnost lidu, u něhož se

ukládání ještě dobře nevžilo. Jest mnoho těch, kteří mají peníže doma uschovány, nebo je půjčují — takže půjček — jichž peněžní ústavy mají na pět milionů — jest rozhodně více a zadluženost na čtvrt milionu obyvatelstva velká.

Jak je lid nesvědomitými lichváři vydírán, ukazuje následující příklad: Nějaký Bláža Brkič, potřebuje ovce. Vypůjčí si na ně od »bankira« — kterému však po straně říkají »krvopija«. Bláža Brkič koupí ovce, pase je, ošetřuje, ale o všem užitek se musí dělit se svým věřitelem, poněvadž ovce jako záruka na polovinu patří jemu, a jenom jemu smí maso a vlnu z nich prodávat. Na kolik procent se tak půjčuje, nelze přesně vypočítati, ale přes sto jistě.

Oč lidštěji jednají nyní banky, pokud mohou. Chce-li si hospodář vypůjčiti u ní 1000 K, intabuluje za čtyřnásobný obnos (4000 K) svého nemovitého jmění a podepíše směnku na 1000 P. spolu se dvěma ručiteli (na 6 měsíců). Za šest měsíců dluh svůj buď splatí nebo mu směnku beze všeho prolongují tím způsobem, že musí splatiti aspoň 10 proc. jistiny a na zbytek zaplatí opět úrok ze šesti měsíců. To může opakovati až na obnos 50 K, který je třeba splatiti celý. Obchodníkům řádným se povoluje do jisté výše (nejvíce 25.000 P.) úvěr; podepíše na onen obnos směnku se dvěma ručiteli, načež dostane kontraktnížku (Podgoricka banka), v níž se zaznamenává, co bere a splácí. Tím způsobem vyrovnávají kupci hlavně své účty s cizinou a doposud žádná banka nedoznala v té příčině jakékoliv ztráty. Pololetně se běžný účet uzavírá a srovnává s kontraktnížkou. Tři čtvrtiny peněz jde tak do Rakouska, méně do Italie, Turecka (hlavně do Cařihradu, ale také za rakouské zboží), Anglie a nejméně do Německa. Za sprostředkování berou banky 1 pro mille.

Živě se provádějí nyní také peněžní obraty s Amerikou, kde žije mnoho vystěhovalců černo-horských, kteří nezapomínají na své příbuzné v chudé vlasti a posílají mnohdy značně vysoké úspory domů. Dříve byli také hrozně vykořisťováni pokoutními agenciemi (Franc Zoti et Co., Skrivanič, Savo Angelič), kteří vylákali na svých krajanech těžce vydělané groše pod slibem, že je pošlou na určenou adresu, ale většinou zpronevěřili.

Rozruch vzbudil případ jednoho Černo-horce, jenž byl 15 let v Americe, našel asi 15.000 K, jež měl uloženy u First national Bank Bisby, Arizona. Když si je roku 1907 chtěl vyzdvihnouti, chtěli od něj půlletní výpověď, ale pak mu přece dali ček na Anglobanku v Terstu. Onen muž předložil ček

bance v Podgorici, ta jej poslala k inkassu do Terstu, ale odkud jí oznámeno, že First national bank zbankrotovala. Teprve roku 1910 se podařilo Podgorické bance, že dostal vyplacen aspoň šestý díl.

Význam veliký má pro Č. horu, že se nepustilo se zřetele, co navrhoval ředitel Pátek, že na počátku letošního roku založen zvláštní sprostředkovací ústav takový: banka »Bohémie«, která počíná zdárně čeliti podobnému hroznému vykořisťování nevědomosti.

K peněžním ústavům dlužno přičísti také »Nikšičko-trgovačko akcionarsko društvo u Nikšiču«, jehož obrat za rok 1909 činil 37.444'78 P.; má 2000 akcií po 200 P.

V říjnu 1909 bylo povoleno nové »Industrijsko akcionarsko udruženje« v Nikšiči, jehož hlavním cílem je zřízení moderního pivovaru. Staví se pod dozorem českého sládku, a vyjednává se s českými firmami o dodání strojů. Ze dvou tisíc akcií prodáno 1600 a Podgorička banka poskytla 50.000 P. úvěru, takže na jaře 1911 se asi počne vařiti.

Bylo i tohoto podniku potřebí, poněvadž jediný dosavadní pivovar, 13 let starý, od 26. listopadu 1909 akciový pod názvem »Onogošt« nesplnil očekávání v něj kladená, ač pomáháno všelijak, na př. zvýšením cel na rakouské pivo, což ve skupštině prosadili poslanci, v podniku účastnění. Ale přes to, že $\frac{1}{10}$ l. láhev Dreherovského stojí 1 K až 1'20 K, přece se více pije, než Onogoštské, které se v létě vůbec nevaří. Nemají ledu — i hromadili zimou sněh, který ovšem v létě roztál, proto vaření zastaveno, personál rozpuštěn a vina se dává sládku Živnému, jenž však se nedává odstrašiti, aby nepracoval ku zvelebení pivovarního průmyslu černohorského dále.

Černá hora uzavřela nedávno u londýnského syndikátu (v jehož čele je bankovní dům Bolton et Co.) šestimilionovou půjčku za následujících podmínek: kurs 85 proc., zúročení 5 a půl proc., kteréžto podmínky pro Černou horu nejsou právě nepříznivé.

Když byl v parlamentě projekt půjčky přetřásán, ujišťovala vláda, že to bude půjčka produktivní, že jí bude použito ku konverzi starých dluhů u vídeňských bank (snad Länderbanky a Unionbanky v obnosu ca. 2.000.000 K, dále že z ní bude postaven vládní dům pro ministerstva a jiné centrální úřady v Cetyni, na něž bylo určeno 400.000 P., pak projektovány nové silnice a 600.000 P. se mělo rezervovati jako základní kapitál pro Hypoteční banku.

A jak bylo půjčky skutečně užito?

Ještě několik měsíců před liquidováním této si vypůjčila vláda již à conto této půjčky 600.000 K u České banky v Praze, které byly nutně potřebny k sanaci státních pokladen! Když konečně peníze z Londýna přišly, zaplatily se staré dluhy vídeňským ústavům a České bance, postaven vládní dům (jehož historie se v malém podobá pražskému repraesentačnímu domu; neboť místo povolených 400.000 K, stál už milion korun a ještě není úplně hotov) a o ostatních projektech není dosud ani slechu. V poslední době už je skoro zřejmo, že i Hypoteční banka je pochována. (Pokračování).

Jan Janča:

Rok 1909 a dnešní stav české otázky dolnorakouské.

(Pokračování).

Po prudké řeči dra. Luegra byla pilnost návrhu přijata ještě v téže schůzi všemi hlasy proti šesti hlasům sociálně-demokratickým; meritum návrhu pak bylo přijato jednohlasně.

Dle sdělení křesťansko-sociální korespondence »Austria« zahájilo předsednictvo zemského sněmu hned po přijetí tohoto pilného návrhu s ministerským předsedou bar. Bienerthem, ministrem kultu a vyučování hr. Stürghem a německým ministrem krajanem drem. Schreinerem vyjednávání o sankci zákona Kolisko-Axmanna. Vláda prohlásila, že musí celou záležitost důkladně prostudovati a pak že dá na usnešení sněmu svoji odpověď. Ministerská porada v této záležitosti konala se dne 30. září. Po ní konal dr. Lueger a princ Alois Liechtenstein četné porady s ministerským předsedou, ministrem kultu a vyučování, a německým ministrem krajanem. Výsledek porad těch byl dvojí: Jednak nové protičeské návrhy zákonů, jednak zamítnutí požadavku sankce návrhu Kolisko-Axmanna.

Na základě oněch porad podal posl. bar. Freudenthal na zemském sněmu dolnorakouském dne 5. října tyto dva návrhy:

1. Schůze zemského sněmu jsou veřejné, jednací řeč je slovem i písmem výhradně německá. Zemský výbor vyřizuje

veškeré jemu předložené záležitosti v kolegiální poradě. Úřední řeč jeho jakož i všech jemu podřízených úřadů je výhradně německá.

2. Zemský sněm ukládá zemskému výboru, aby učinil příslušně kroky k uzákonění němčiny jako jediné úřední řeči u samosprávných korporací a úřadů a ještě v tomto zasedání podal sněmu zprávu, eventuálně i příslušné návrhy.

Místodržitel dolnorakouský hr. Kiellmannsegg podal pak na schůzi zemského sněmu dne 8. října jménem vlády prohlášení, obsahující důvody, proč vláda nemůže návrhu Axmannova předložit k nejvyšší sankci. Stalo se tak proto, poněvadž návrh odporuje § 6. č. šk. zák. Ale současně prohlásil místodržitel jménem vlády: »Jako dříve tak i nyní je vláda ochotna, veřejné školství dolnorakouské udržeti na jeho dosavadním podkladě a podporovati snahy dolnorakouského sněmu k tomu směřující.«

V téže schůzi byl na základě nových porad s vládou podán tento pilný návrh dra. Luegra-Freudenthala:

1. Vyučovací řeč na všech státních i zemských učitelských ústavách v Dolních Rakousích jest německá. Jiné ústavy soukromé mohou právoplatná vysvědčení dle § 69. říš. šk. zák. vystavovati jen tehdy, je-li vyučovací řeč němčina.

2. Zemský sněm vyzývá zemský výbor, aby ustanovoval v Dol. Rakousích jenom takové učitele a učitelky, kteří jsou do některé obce Dolních Rakous příslušní a kteří svého vzdělání nabyli jenom na některém ústavě dolnorakouském. Současně budiž zemským výborem vyzván dr. Lueger, aby v tomto smyslu učinil příslušná opatření pro Vídeň.

Pilnost návrhu tohoto byla jednohlasně přijata a návrh odkázán dvacetičlennému národnímu výboru. Témuž výboru odkázán byl také Freudenthalův návrh ze dne 5. října. Dne 9. října oznámila křesťansko-sociální »Reichspost«, že návrh zákona o učitelských ústavách a učitelích v Dol. Rakousích vyšel z podnětu ministra dra. Schreinera!

IV.

Podáním a přijetím pilnosti návrhu Luegrova, jakož i odkázáním návrhu toho a návrhu Freudenthalova dvacetičlennému výboru ovšem nebyly skončeny ještě porady s vládou, která v řeči místodržitelově slíbila tak důrazně, že bude podporovati školské germanisační snahy zemského sněmu dolnorakouského. Teď jednalo se o to, do jaké formy všechny požadavky oněch návrhů

směštnati. O této otázce konferovali na základě usnesení zástupců německých stran na říšské radě a zemských sněmích dolnorakouském, hornorakouském, solnohradském a vorarlberském svolaných k dru. Luegrovi, dne 10. října v ministerském presidiu poslanci dr. Drexel, dr. Ebenhoch, Fink, dr. Gessmann, dr. Gross (!), dr. Jäger, princ Liechtenstein, dr. Lueger, dr. Pattai, dr. Stölzel, dr. Sylvester a dr. Urban (!) s ministerským předsedou bar. Bienerthem a ministry bar. Haerdtem, drem. Weisskirchnerem, bar. Stürghem a drem. Schreinerem. Po konferenci, která trvala půl třetí hodiny, odebrali se poslanci na vídeňskou radnici a tam usnesli se na podání protičeských zákonů na sněmích dolnorakouském, hornorakouském, solnohradském a vorarlberském, když byli dostali od bar. Bienertha ujištění, že bude podporovati tyto jejich snahy, které směřují ku zjednání — národního míru!

Dvacetičlenný národní výbor zemského sněmu dolnorakouského formuloval pro Dolní Rakousy protičeské požadavky na základě návrhu Freudenthalova a Luegrova v tyto návrhy zákonů:

a) **Z á k o n o u ž í v á n í j a z y k ů :**

§ 1. Jednání zemského sněmu vede se německy.

§ 2. Úřední a jednací řečí zem. výboru a jemu podřízených orgánů a ústavů, jakož i obecních zastupitelstev měst s vlastním statutem a orgánů a ústavů jejich je řeč německá.

§ 3. Vzhledem na úřední a jednací řeč ostatních obecních zastupitelstev a jejich orgánů a úřadů zůstane se při onom zvyku, který byl obecním zastupitelstvem dodržován v první polovici roku 1909.

Výminka tato ustanovena pro Poštornou, Chor. Novou Ves a Lohovec, kde dle rozhodnutí říš. soudu jest česká řeč řečí v zemi obvyklou. Zákon dán pod ochranu dvoutřetinové většiny.

b) **Z á k o n o u č i t e l s k ý c h ú s t a v e c h :**

§ 1. Vyučovací řeči státních a zemí dolnorakouskou vydržovaných soukromých učitelských ústavů obojího pohlaví jest řeč německá. Jiné soukromé učitelské ústavy mohou obdržeti právo vydávání právoplatných vysvědčení (právo veřejnosti) ve smyslu § 69. říš. šk. zák. jen tehdy, jest-li jejich vyučovací řečí němčina.

Zemský sněm dolnorakouský jadenak o návrzích těchto dne 14. října a ještě v téže schůzi je přijal jednohlasně.

V českém lidu dolnorakouském vůbec a ve vídeňském zvláště panovalo následkem stálých protičeských bouří a perse-

kucí obrovské rozčilení. Na ochranu českých zájmů, ale také k vůli tomu, aby mezi českým lidem udržován byl klid, sestaven byl ze zástupců všech českých stran vídeňských zvláštní akční výbor, jemuž přidělena byla stálá poslanecká pomoc. Nesčetné byly intervence, které podnikli poslanci a členové akčního výboru v ministerstvech, na místodržitelství a na policejním ředitelství v zájmu ochrany života a majetku, jakož i práv českých lidí. Za intervencí těch byli sice Češi přijímáni s uznáním, že se chovají vzorně a akčnímu výboru bylo vyslovováno všestranné uspokojení, že udržuje české rozčilení v mezích, ale jiného se na prospěch Čechů nestalo. Protičeská násilí a protičeská persekuce trvaly dále a stupňovaly se. Není proto divu, že stupňovalo se také české rozčilení, zejména když český lid udržován byl stálými hromadnými německými vpády do okolí české školy ve Favoritech v ustavičném napjetí. Lid tento vyšel v tisícíhlavých zástupech, nikým nevolán, z pouhé obavy o českou školu, na ulice favoritské a chránil ve dnech 5. a 7. září a 1. října svými vlastními těly to, co si pro národní výchovu svých dětí vydržuje sám ze svých mozolů a z milodarů ostatního národa. Už tehdy ozývalo se v lidu hlasité reptání na vládu a pronášena byla některá výhrůžná slova; už tehdy chtěl se lid vrhnouti na Němce a na německé místnosti a chtěl táhnouti do vnitřního města před ministerské paláce. Veškeren svůj vliv a veškeru svoji autoritu vynaložili členové akčního výboru a přítomní poslanci na to, aby rozčilení uklidnili.

Po podání pilného návrhu Luegrova ze dne 16. září dostoupilo rozčilení v českých řadách toho stupně, že mnozí z něho onemocněli a jiní uvedeni byli do stavu přímo nepřičetného. Ukázalo se to zejména ostře na velké protestní schůzi proti návrhu Axmann-Luegrovu, která byla pořádána dne 3. října v Národním domě XV. Za řeči red. Janče a poslance Kaliny volali posluchači hněvivě: »Což není ve Vídni pro ministry dost kandelábrů? Na šibenici s nimi! Zabme je, jinak nebude lépe. Protesty nepomohou«.

Taková byla nálada v českém lidu vídeňském ve chvíli, kdy na ulicích vídeňských vládla hrůzovláda a kdy na sněmu dolnorakouském připravovali se k zasazení smrtelné rány češství dolnorakouskému.

V předvečer přijetí protičeských zákonů zemským sněmem dolnorakouským, dne 13. října, konal akční výbor u přítomnosti poslanca dra. Drtiny svou poradu o tom, jaké kroky třeba ještě

v poslední chvíli učiniti, aby odvrácena byla od českého národa v Dol. Rakousích pohroma, ze zákonů oněch mu hrozící. Na této poradě bylo usneseno, vyslati dne 14. října dopoledne k bar. Bienerthovi deputaci, která by ho ještě v poslední hodině varovala před následky předložení zákonů těch k sankci.

(Pokračování).

Adolf Veselý:

Essai o Juliu Zeyerovi.

II.

Životního dramatu Zeyerova neznáme; je otázkou, netajily-li jeho cesty cosi jiného nežli dobrodružství pozorovatele, nejvýše jemného a citlivého, ale zaujatého ryze umělecky. Neboť Zeyer měl podivuhodné umění skrývati. Jisto je, že dovedl prožitému dodávati nádechu fikce stejně, jako fikci nádechu skutečnosti; odtud jeho existence — nevyjímaje ni dopisů — připadá vlastně promítnutou, zeskutečněnou imaginací básníkovou.

Jako jsou setřeny v Zeyerově díle rozdíly literárních forem, stejně málo se differencuje tvorba jeho stilově. Problém Zeyerova stylu není rhytmický, nýbrž plastický, metody jeho metodami malířovými; tisícetvaré moře obrazů zbývá ve vzpomínce z knih Zeyerových. Byl básník-malíř, snažící se spojití výrazové prostředky básnictví, kouzlo vypravování a citění, s kouzlem barev a linií, s výrazovými prostředky abstraktného malířství; jeho věty jsou slity z barev. Jeho obraz není však symbolem, je v sobě svým účelem: a přec není jeho poesie pouhým opojným hodem imaginace. Vane jí bílý transcendentální oheň, proniká ji síla žhavého praeraffaelistického spiritualismu.

Psychologická polarita Zeyerovy poesie vzniká ze dvou žvlů: vášně a něhy; jeho dílo je lyrickou rhapsodií. Tak je láska u Zeyera střídavě šílenou žádostí nebo chimaerickou odaností: základní akkord jeho erotiky mezi těmito póly krouží. Sensitivní podstatou své inspirace byl Zeyer předurčen, aby byl mnohem více básníkem ženíným, než mužovým. Rodovým rysem

všech jeho postav je vznícenost a snivost, zjevná nebo skrytá básnická sensibilita. Harmonisující síla Zeyerova ducha byla potřebou citu, ženské sensibility, ne mužské. Cizí pro antiku, byl Zeyerovi středověk světem, v němž jeho sensibilita zrcadlila se nejúplněji a nejryzeji: měl k němu vztah duchovní pokrevnosti. Nebyl mystik, ale snil o mystickém zasvěcení. Jeho poměr ke křesťanství byl poměr citu, touhy, srdce, ne myšlenky.

Zeyer patřil k básníkům osudově rozdvojeným, kteří sníce opouštějí své srdce, aby nezatěžovalo křídel jeho chimaery. Bylo třeba, aby pohleděl do očí svému osudu a přemohl jej, tvořiv jaksi vedle svého díla druhé, osobnější dílo životní zpovědi a vnitřního dramatu. Tak vznikl Jan Maria Plojhar, Dům u tonoucí hvězdy a Troje paměti Víta Choráze, nejsubjektivnější díla Zeyerovy literatury. Zeyer, tvoře, neanalysoval jen svého nitra, svého osudu, ale zřel ho jako součást velké tragedie rasy: Vyhnanství Plojharovo, rozvrat Rojkův a vykoupení Chorázovo jsou tři etapy Zeyerova češství stejně, jako tři fáse jeho vlastní citovosti; drama jedincovo splývá tu vroucným akkordem s všeobecností národního určení. V Plojharovi není úpadkovosti, je jen „krásným umírajícím“, jeho bytost se soustřeďuje do nitra, aby žila intenzivněji; tím je Plojhar jednou z nejsvobodnějších knih v české literatuře. Rojko je představitelem slovanského nihilismu, jeho tragika má mocný rasovní a typický obrys a je Zeyerem odsouzen jako nectnost, jako vina proti duchu a životu. Choráz, poznávající klid naprosté oddanosti do vůle, hnětoucí jeho život, trýznící a prozařující jeho duši, dovršuje Zeyerův sen o oprostění. Gotický ideál přemáhá renaissanční.

Toť — shrnut do hlavních rysů a vyjádřen její slovy — obsah studie p. Martenovy, jak leptá obraz osobnosti Zeyerovy se stálým zřetelem ukázati na niternost jeho díla ve čtyřech oddílech, Profilu, Formách, Lyrismech a hodnotách a Vnitřním dramatu. Dotýkajíc se jeho češství a slovanství, ať nábožensky, ať národnostně, dovozuje studie p. Martenova nepopíratelnou, až horečnou účast vnitřního dramatu Zeyerova ve vnitřním dramatu národa a rasy; kořeny jeho bytosti byly přímo spjaty s podstatou rasy, byla tu dokonalá jednota. Tyto passáže, dokonalé a nejkrásnější z knihy, jsou nezapomenutelné; mají slavnostní rozvlněný pathos rytmovaný osudovostí, a platí-li i o p. Martenovi, že řeč jeho essaye podobá se těžkému koberci bohatou a vybranou nádherou dekorativních motivů a je zároveň svrchovaně odstíněná a vášnivě tryskající, plná dramatického napětí stejně jako sálající barvami, platí to zde dvojnásob.

Vývojový obraz p. Martenův od prvních jeho belletristických prací až po »Cyklius rozkoše a smrti« na jedné a »Knihu Silných« na straně druhé představuje klidný harmonický růst jemného psychologa umělecké tvorby a hodnotitele slova, růst umění, jehož dokonalým květem je *essai* o Juliu Zeyerovi. Podoban potápěči noří se do hlubin moří uměleckých bytostí, aby vynesl drahokamy perel, ukryté v jejich nitru a dává jim projítí dílnou vlastního mozku, odkud vycházejí pak broušeny do dišketního, aristokraticky odměřeného lesku, perly cizích moří sestylisované a zrythmované výraznou silou jeho osobnosti. I při nejprolínavějším vystopování podstaty a metody umělcovy, jež právě zkoumá, vsunuje se mezi něj a umělce jistá distance, daná jeho vlastní osobností a vědeckou jeho methodou analytika. Jeho mozková schopnost je ve stále permanenci a nepřipouští převahy objektu nad subjektem. Nepodává dojmů, rozechvění, všeho primerného; studie jeho mají definitivní ráz zážitků: všechno vnější a primerné roztaveno bylo ve výhni mocné osobnosti, jež fungovala tu jako hranol v spektrální analýse a vychází sestylisováno v liniích hlavních a povšechných. Odtud vážný, nevrušený, klidný tok jeho *essai*, ne nepodobný rázu vele-toku v rozsáhlých rovinách: není tu lehkého, mnohdy povrchového *espritu*, bystřinné vlastnosti mladých *essayistů* německých. Hutné, definitivně kované slovo je tu domovem, mocně rozpnuté periody umělce aristokrata, jehož odměřenost a noblessa v pojetí a výrazu nepřipouští — ač podružné, přec charakteristické u p. Martena! — nevkusných náhlých výbuchů hněvu ani radosti.

Dílo p. Martena, výlučně aristokratické, zůstane ovšem navždy ušetřeno popularisace; pro vybrané intelligence psáno, k nim se také obrací, v předpokladu že umění, nejvyšší květ kultury, nutno považovati za luxus přípustný a oprávněný jen stejně kultivovaným a zasvěceným. Byť bylo možno debattovati o tomto názoru, zůstává nesporno, že dnešní rozvoj umění p. Martenova znamená význačnou etapu v rozvoji českého umění slova vůbec. Křivka jeho zálib dotkla se posud dvakráte českých sujetů: v případě Březinové a Zeyerové; v obou případech s dokonalým zdarem. Kratší studie o Bílkovi a Štursovi jsou stejně pozoruhodné. I zdá se, že české sujety budou ještě znamenati v budoucím dalším rozvoji p. Martenově epochu význačnější než je epocha reprezentovaná *Knihou Silných*; zde, než obrátí se k *essai* absolutní, vykonati může jeho umění vše, co od něho čekati lze: pravé divy.

E. Sokol:

Trpké mládí.

Z tetiných vzpomínek.

(Pokračování).

— Ty nechceš býti knězem? — užasla jsem. Ale co maminka? Ona by umřela žalostí, kdybys jí to udělal, tatínek by tě a já

Zavrtěl hlavou smutně a mlčel. Po chvíli pak pravil: Ještě nic není, nic — ale těžko je mi v semináři. Všecko ti povím někdy, ale teď ne.

To už nebyla naděje. Odejel a mně zůstal smutek. Co bude ze mne, jestli on mne odtud nevyvede? Co bude? — číkala jsem po nocích, když jsem sedávala nad knihami a učila se. Smutno mi bylo.

A stalo se, co jsem teskně očekávala.

Napsal jednou domů dlouhý list, tuze dlouhý; třeba jsem ho nečetla, pochopila jsem, když otec náhle začal křičet a proklínat. Nikdy nezaklnul, nekřičel, a to zapomněl na tovaryše, na děti, na všecko.

Stanula jsem v koutku u sporáku a třásla jsem se úlekem jako list. Matka se křižovala a přidržela se stolu. Pak se otevřely dvěře a otec vešel.

— Matko, Josef prý knězem nebude. Rozumíš? A ze semináře už vystoupil. Tu máš, na! Však je také tvůj syn.

Podával jí list. Ale jak vztáhla ruku, jak se odtrhla od stolu, zavravorala.

Skočila jsem s výkřikem k ní. Pláč jí škubal tělem, jako křeč, ale svaly urovnat nemohla. Hladila jsem ji, tišila, a otec stál za mnou a náhle se zase rozproklínal, rozhrozil, že ho prokleje, vydědí, že mu ani vody nepodá, tím méně na studiích podepře, že ho nezná zkrátka.

Čím více řádil, tím víc matka plakala.

Poklekla jsem před ním, zaprosila, že maminka umře, a že Josef jistě si to ještě rozmyslí.

Jen jsem ohně přilévávala.

— »Umře? Ať umře. Lépe jí bude«. A zase proklínal. »A ty, ty« — obrátil se na mne — ty jsi jako on. Nejste ze mne vy dva. Jen kleč, kleč a modli se, snad se vymodlíš; ale pamatuj. Tebe z ruky nepustím, a kdybys měla chuť na něco ta-

kového, radši tě zaškrťm. Já ti dám knížky! Já ti dám Líchy! Já ti povím, co je to práce! Marš! Co tu klečíš a neděláš? Marš! Marš!»

Odpotácela jsem se ke sporáku a trnula jsem, aby už odešel, abych mohla zas k matce, která stenala na zemi, opuštěna ode všech.

Ř neodcházel. Chodil kolem ní a proklínal vždy znovu a znovu.

To byly strašné dni po tom. Matce oči slzami vyhořely do hněda, rukou k práci nemohla přiložit, a rty jen šeptaly modlitby. Otec napsal Josefovi list. Ř když přišla odpověď, málem se opakovalo totéž. Josef přijal výhost, psal, že jej předvídal.

Jak mně tehdy bylo! Nejen hrůza z každého hnutí a slova otcova na mne padala, nejen smrtelné únavy po práci, jíž mi naložil k nesnešení, ale i strašný stesk před mlhavou budoucností, v níž jsem viděla, jen co jsem nechtěla: věčné ponížení »ševcovy dcery«, věčné otroctví rukou, nikde jasnější výšky.

Josef psal pak ještě dvakrát — mně se neodvážil, věděl asi, že i na mne padl odlesk bouřky. Poprvé, že dostal místo vychovatele, podruhé, že odchází do Vídně, kde doufá, že mu bude lépe najít obživu ke studiím. Nebylo tedy asi vychovatelství valné — nebo ho stíhali za seminář jako otec. Od nás odpovědi nedostal. Co jsem mu měla psát, i kdybych chtěla tajně. O svých strastech? Měl svých dost. Ř dodat mu síly jsem neuměla, protože jsem příliš oslábla.

Do všeho se začaly trousit zprávy o pruské vojně, a nabývaly čím dál hrozivější tvářnosti. Nám by byly bývaly úlevou, ale přišla mezi jiným i zpráva Josefova, že se dal dobrovolně odvést, aby si válkou krátce odsloužil celá příští leta.

Zas bylo zle, zas otec klnul, zas matka plakala, ale já jsem cítila přece ulehčení; proklínal-li otec, věděla jsem, že ho nezavrhl docela, že ještě ho má aspoň trochu rád: i nabývala jsem zase víry, že mi osud objeví nějakou záhadnou cestičku později, až se urovná nesvár. Jen jsem se modlila, aby Josef vyvázнул bez úrazu.

Řni jsem neutekla, když se Prušáci blížili; zůstala jsem sama jediná z děvčat i hochů, co jich bylo v Dolanech. Ř přežila jsem líp, než oni, neboť Němci nebyli a nesměli být zlí. Jen jsem se navařila jako nikdy.

Několik dní potom, když poslední pluky se vracely z jihu, vrátil se i Josef. Přišel lesy, pozdě večer, aby ho nikdo neviděl. Byl zdrav, ale vyhublý na kost a odraný jako poslední tulák.

Otvírala jsem mu; polekala jsem se, ale tiše jsem ho zavedla do kuchyně. Maminka jen vzlykla, jak dusila výkřik; bály jsme se otce. Ale uslyšel přece něco nezvyklého a vešel.

Stáli proti sobě. Josef zdravý a nesmělý, otec překvapen poněkud, ale výsměšný a tvrdý.

- Tedy tak jsi se vrátil ze semináře i —
- Půjdu zas. —
- To si myslím. Tady nemáš co dělat, jsi u cizích.
- Jen obléci se mi dejte a odpočinout.

Otec chystal kruté slovo; nemohlo mu však dost rychle připadnout. Nezdržela jsem se, přistoupila jsem prosebně. Křikl hrubě a zastavil mne. Byla jsem mu však vděčna za to, neboť už nepromluvil na bratra. Mlčky ho přehlížel, odešel a za okamžik se vrátil. Dvě desítky nesl v hrsti.

— Tu máš, abys nemusel začínat jako lump. Ale pamatuj, že mně nesmíš přes práh. Ať tě vícekrát neuvidím. Marš.

— Tati — zašeptala matka —

Nedal, vyhnal je do noci, do lesů.

A přece jsem pocífovala, že není ztraceno všecko, a plakala jsem půl lítostně, půl radostně. Několik nocí jsem se nemohla učit pro bláhové snění o tom, co by mohlo zas nastat, aby mne vyneslo odtud. Taková chvílečka světlejší — a jaké měla pro mě následky! Tonoucí i stébla se chytá a jsem přímo hřešila nadějí a bláhovými sny. Pozapomněla jsem na otcova slova, na jeho neúprosnou neúchylnost. Tak se stalo toto.

Vojna u nás nechala památku. Vrátila se do Dolan švadlena Rozka, úplný sirotek. Najala si světničku a šila pro lepší ve vsi i v okolí. Pěkně šila, jako uměla pěkně i mluvit a jako všecka byla taková milá a hezká.

A já jsem poprosila, abych se směla u ní učit šití, že neumím, a že to domácnosti bude na prospěch. Štěstí, že jsem přidala prospěch domácnosti, jinak by byla bouře bývala.

Chodila jsem každé odpůldne, jak jsem jen položila práci.

To bylo zas něco pro mne. Moci pracovat volně, bez tvrdého pohledu i slova nad sebou, moci pracovat s někým, s kým je možno rozumně promluvit o čemkoliv. Těšila jsem se jak na vykoupení k Rozce, a tak jsem k ní přilnula, tak si ji získala, že třeba mnohem starší, všecko mi svěřila. Řekla i o strážmistru, který tu pár dní na průchodu pobyl a tuze se jí líbil, tak že mu dovolila, aby jí psával, až se vrátí domů. Až dosud nepsal, ale věřila, že napíše.

Psaní vskutku přišlo. Hezké, německé. Dala mi je čist a hned dodala:

— Vidíte, Maryčko, ani mi nenapadlo, jakou budu mít trampotu, že jsem na to svolila. Umím německy, vždycky mi říkal, že krásně mluvím; on česky neznal ani slova — a já, kdežpak jsem se starala, jak budu psát. Zkoušela jsem, ale nejde to. Nevím, proč. Nemohu myslit při psaní, ruka mi nestačí, a ať začnu jakkoliv, vždy se mi to zdá takové, víte, samá slova, nikde nic, a přece bych mu ráda hezkého něco řekla. Maryčko — prosím vás — napište mi něco.

— Ale Rozko! —

— Ne, neříkejte, však vidíte, nic tam není, co byste nemohla čist, tak mu i tak chci psát o sobě, o Dolanech, o čem chcete. Vy to dovedete. Vy máte takový vznešený způsob řeči; tak právě se píše. A já umím jen mluvit.

Zdráhala jsem se. Vždyť co mám psát muži já, sedmnáctiletá? a zvláště cizímu? Kdyby to byl bratr, strýc, ale tak.

Než Rozka nepovolovala. Na konec se přiznala, jak věří, že i on ji má rád, ale že to nechtěl poprvé napsat, a jak od dopisu závisí, zůstane-li do smrti švadlenkou nebo se dostane výš.

To rozhodlo. Pomyslila jsem na svůj osud, na své sny — a slíbila jsem. Přiznávám se, dalo mi práce dost a dost, než jsem našla, o čem psát, ale napsala jsem a Rozka opsala.

Obratem přišla odpověď. Až jsem se zarděla, kolik chvály tam bylo a obdivu, a jak vřele prosil, aby psala zas a brzo a hodně moc.

Co jsem měla dělat! Rozka radostí slzela, prosila, i psala jsem zas. Už lehčeji; psala jsem za sebe, za ni, když jsem věděla, že smím, že ho to potěší. A nezastavovala jsem se ani pak, když počal mluvit o lásce, již k ní měl, ale která teď roste, co čte listy, ba ani pak, když pravil o sňatku.

Probudilo se ve mně něco, čemu jsem dobře nerozuměla. Cítila jsem jako hřích, kdykoliv jsem sedala k papíru, ale omývala jsem se ve svědomí, že pro ubohou dobrou to dělám, která jen nedovede tak psát jako mluvit, která mu bude stejně milá, až si ji odveze, protože je milá a moudrá. A pak jsem se už vzdávala rozkoše, kterou mi listy dělaly. Nevím, jak bylo možno mluvit o lásce, kterou jsem nepoznala ani stínem, ani tušením, ale vím, že jsem našla vroucí slova a věty, kterými jsem uměla opřít několik hovorných myšlenek tak, že když jsem je pak četla, rděla jsem se před Rozkou do krve. A ona se tiše smála, líbala mne a byla šťastna. Tak právě, tak prý mu chtěla psát, ale nenalezla by mých slov.

(Dokončení).

Oddlužnění půdy a reforma rolnického úvěru.

Několik námětů napsal Alter Ego.

(Pokračování).

Také nutno vzíti k tomu zřetel, že vydáváním zástavních listů hypotekárních na půjčky takto uzavřené docílí se, jakož i z příčin uvedených též na sjezdu spoč. v Uher. Hradišti r. 1910, všeobecného snížení úrokové míry na 3 proc. a že kvota umořovací by činila $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{2}$ proc., takže při $3\frac{1}{8}$ — $3\frac{1}{2}$ proc. úrokové míře docílilo by se pozvolného oddlužnění pozemků a selských statků, tak že by pozvolna kapitálová hodnota dnes je tížící snížila by se až k hodnotě výnosné.

Namítne se, že pozemek má takový výnos, jaké je jeho zpracování. To je pravda, ale rozhodně také je pravdou, že katastrální čistý výnos pozemku je velmi často stanoven v tak nízké míře, jaká docílí se i špatným obděláváním pozemku.

Tedy jisto je, že katastrálního výnosu musíme docílit z pozemku při špatném hospodaření, čili že při dobrém hospodaření je skutečný výnos z pozemku daleko vyšší, než je určen katastrem. To faktum je vlastně toho příčinou, že hospodářská tíseň nevzrostla už dávno v katastrofu.

Z fakta tohoto také vyplývá, že není katastrální čistý výnos pozemku vždy dobrým měřítkem při odhadu ceny pozemku a že pětiletý průměr tržních cen byl při vyšetřování ceny odhadní daleko spolehlivějším měřítkem při poskytování úvěru k účelům zde vytknutým.

Prof. Philippovich v »Zeitu« navrhoval, by odhadem se zjistilo, kolik pozemek nebo zemědělská usedlost snese úrokového platu s připočtením umořovacího procenta při špatném hospodaření, tedy kolik by skytal pozemek čistého výnosu po srážce daně, aby obnos zbývající stačil na 3proc. úrok a $\frac{1}{8}$ proc. amortisaci (prof. Philippovich navrhuje $\frac{1}{4}$ proc. amortisaci) kapitálu dlužného. Takovým způsobem vyhledal by se nejvyšší obnos, který oprávněný ústav může na sebe konvertovati.

Vyšlo-li by na jevo, že na pozemku, nebo selské usedlosti vážne tolik dluhů, že výnos její nestačí k provedení amortisace kapitálu dlužného ani $\frac{1}{8}$ proc., pak pozemek ten, neb usedlost, sám svým časem propadne exekuci.

Jinak provedením konverse dosáhlo by se toho, že postupem času by se kapitálová hodnota na pozemcích a usedlostech selských vážnoucí stlačila na úroveň s katastrální hodnotou výnosovou, čili jinak řečeno, pominulo by předlužení selské půdy a statku a tím dosaženo by bylo lepších existenčních podmínek pro sedláka. Tím docílili bychom zdravějších poměrů hospodářských vůbec, neboť sedlák stal by se tak pánem svého statku, své půdy a ne správcem toliko, vlastně otrokem kapitálu, jakým je dnes.

Ustanovením zákona, že v knihách pozemkových nepřipouští se intabulace jiných pohledávek nežli ústavů k tomu oprávněných, zabraňovalo by pro budoucnost vrácení se stavu nynějšího.

5. Půjčky takto uzavřené (konvertované) byly by dlužníkem vypověditelné na 6 měsíců, věřitelkou (oprávněným ústavem) nevypověditelné, jest-li úroky a částky umořovací jsou správně placeny a když dobrým hospodařením pozemky, neb usedlosti dané do zástavy neběrou na své ceně žádné škody.

6. Úvěr tento mohly by poskytovat jenom ústavy státem oprávněné, garantované zemí, okresem neb obcí, stojící pod dohledem státním, když zřídí k účelu tomu zvláštní oddělení, oprávněné ku vydávání slosovatelných zástavních listů na konvertované půjčky.

Zástavní listy tyto by za účelem jejich jednotnosti a uchránění peněžního trhu před náhlým přívalem nových hodnot, vydávaly ústřední banky oprávněných ústavů. Ústav, u něhož půjčka uzavřena, vydal by do oběhu na půjčku tu zástavní listy ústřední své banky a zapsal by na nich v doložce obnos celé půjčky, jméno obce a číslo vložky knihovni kde, datum a číslo soudního usnesení, kterým právo zástavní by bylo intabulováno. Zástavní listy vydávaly by se na půjčky v nejmenším obnosu 1000 K v kusech dílčích i po 200 K.

7. Hypotekární věřitelé nesměli by býti povinni přijímati zástavní listy místo hotových peněz na uhrazení svých ústavem konvertovaných pohledávek.

Ústavy oprávněné k přijímání vkladů mohly by svým vkladatelům vydávati zástavní listy svého hypotekárního oddělení místo vkladních knížek, když o to tito požádají v zájmu zachování výše svých úspor v tajnosti.

8. Zajištění dluhopisu na novou, neb konvertovanou půjčku, ve vícero knihovních vložkách, co simultaniích, bylo by nepří-

pustné a proto při provádění konversí bylo by nutno pozemky, patřící jedné usedlosti a ve vícero vložkách knihovních zapsané slučovat v jeden celek, jak je tomu na př. v Bukovině.

To by bylo nutné i také proto, aby zástavní listy v klausuli prohlašující, kde právo zástavní z nich plynoucí je knihovně zajištěno, představovaly jednou půjčkou jedinou v zástavu danou hypotéku (vložku knihovni).

Takovým způsobem mohlo by se dosáhnouti oddlužení půdy a statků zemědělských a mohlo by dojíti buď k úplnému oddlužení, aneb aspoň k oddlužení po výnosovou hodnotu.

Majitel pozemku měl by míti právo v době, kdy břemeno kapitálové, vážnoucí na jeho pozemku, nebo zemědělském statku, kleslo na úroveň výnosové jich ceny, žádati oprávněný ústav, aby mu dlužní list byl zaměněn v list rentovní.

V případě tom by oprávněný ústav vyzval ediktálním řízením kolku a poplatků prostým ve svých místnostech a v úředním orgánu své ústřední banky, majitele dotyčných zástavních listů, aby nejdéle do 3 let, po dnu prvního uveřejnění vyhlášky, zástavní listy tyto u pokladny ústavu odevzdali a přijali za ně buď hotové peníze, aneb rentovní listy.

Vyhláška tato měla by se během těchto tří let nejméně šestkrát v mezidobí půlročním opakovati. Pak-li by se majitelé zástavních listů v době této u pokladny ústavu vyzývajícího k výměně dlužních listů za hotové peníze, neb za list rentovní nepřihlásili, neměli by více nároků na výměnu kuponů úrokových za peníze. Oprávněný ústav složil by jim pak valutu zástavních listů hotově do soudního depositu a soud ustanovil by ex offo opatrovníka k věci zmocniv ho, by vydal na složený obnos vymaznou kvitanci. Kvitancí tou proveden byl by na zastavených nemovitostech výmaz práva zástavního pro umořitelnou pohledávku za současného vkladu práva zástavního pro roční rentu.

2. Jak z předešlého vyplývá, měli by majitelé zástavních listů právo žádati, aby jim pohledávka jejich vyplacena byla hotově a nebyli by povinni přijati listinu rentovní záměnou za zástavní list. Ústav vyměňiv zástavní list za list rentovní, neměl by vůbec povinnost míti v evidenci majitele renty. Majitelem jejím mohl by se státi i rolník, jemuž patří půda, obtěžena rentou. Tak stal by se rolník majitelem půdy své v pravém slova smyslu a to majitelem půdy své ve formě vhodné k cirkulaci na trhu peněžním. Mohl by si na rentovní list, zajištěný knihovně na jeho půdě neb statku, snadno bez všech formalit

vypůjčiti peníze, vzíti zástavu krátkodobou, co zálohu na cenný papír a pod.

3. Příčina vydání renty byla by zapsána v pozemkové knize na zastavené realitě, jakož i na listu rentovním, který by obsahoval roční obnos renty, jméno a číslo knihovní vložky kde, datum a číslo soudního usnesení, kterým rentový obnos je intabulován. Samo sebou se rozumí potom, co jsme uvedli, že by požitky, plynoucí z listu rentovního zněly na doručitele. List rentovní vydávala by podobně, jako list zástavní ústřední banka oprávněných ústavů prostřednictvím těchto ústavů, které by příslušnou doložkou ho, jako u listů zástavních, opatřily.

4. Intabulování kapitálů rentových na pozemcích a zemědělských usedlostech bylo by dovoleno jenom ústavům oprávněným k tomu a toliko do výše výnosové ceny do zástavy daných nemovitostí.

Ústav žádající o intabulaci kapitálu rentového prokázal by soudu, že hranice přípustného úvěru nebyla zde překročena a že obnosu jeho nebude použito k ničemu jinému, než-li k úhradě zbytku kapitálu umožitelného dluhu, aneb k nařízením, majícím za účel zvýšení výnosnosti hospodářství, k účelům vyplacení uhražovacího kapitálu na vybavení statku z výměnku, aneb k vyplacení podílů.

5. Soud pozemkový by měl právo odmítnouti povolení žádosti knihovní, kdyby nabyl přesvědčení, že je hranice úvěru možného překročena.

6. Vésti exekuční prodej na usedlosti obtížené požitky rentovými, bylo by nepřipustno. Ústav, ručící majiteli rentovního listu za správné placení obnosu rentovního, měl by toliko právo žádati za sekvestraci požitků, plynoucích ze zastavených nemovitostí, kdyby mu úroky z kapitálu na nich zajištěného správně nebyly předem odváděny.

7. Rentovní listy vydávaly by se i na dílčí obnosy po 200 K, aby staly se přístupné širokým vrstvám lidu, střeďalů a staly bezpečným i hledaným ukládacím papírem těch, kdož hledí výši svých úspor před jinými skryti.

Zástavní i rentovní listy takto vydávané poskytovaly by všem vrstvám střeďalů bezpečný i hledaný ukládací papír, neboť by bonita jeho byla daleko lepší, nežli je bonita hotových kovových peněz.

Bonita i kautela zástavních a rentovních listů těchto byla by lepší hotových peněz, protože kovový peníz vyjádřený ražbou a hodnotou oběžnou neskytá větší kautelu, než-li právo zástavní

k pohledávce, vyjádřené hodnotou nominální s přesným označením zastavené reality a kovový peníz, vyjádřený hodnotou vnitřní, jakostí kovu, nemá takové bonity, jako pozemek, realita v zástavu daná, jejíž cena tržní je daleko vyšší než nominální hodnota zástavního, nebo rentovního listu.

Mimo to u cen pozemků nejsou možny tak velké otřesy, jako u cen kovů, drahé kovy nevyjímaje. (Pokrač.)

V. Mrštík:

Z literatury.

„Výtvary francouzského umění“ — píše kritik Burenin, odvolávaje se na výrok ruského umělce — „jak čistého tak užitého, průmyslového umění jdou po celém světě na dračku hlavně ne z toho důvodu, že by byly ideálně dobré, ale proto, že jsou čistě francouzské, samorostlé, své, zcela nepodobny výtvorům zemí jiných. Zrovna tak se to má i s uměním Němců, Angličanů, Číňanů, Japonců atd.

S měšné pomyšlení, že by čínské titěrnůstky a prostonárodní obrázky měly velkou, absolutně uměleckou cenu. Ale je v nich přísně nationalní styl, svéráznost a ta poutá k nim všechny jiné národy. V tom je aesthetický i hospodářský zákon a ten se nedá obejít. Téhož zákona přidržovati se musí i ruské umění, jinak zahyne v Letha zapomenutí. Pochybuje si o tom, že by byla možná taková samobytnost v Rusku, byt jen z toho důvodu, že celá naše kultura není než odvěkými vzorci cizích, v jedno slepených historií*). Buď si tomu

*) Zrovna tak mluví se a píše o Praze. Také o našem národu tvrdí se — a tvrdil to i Neruda — že není schopen samobytnosti, poněvadž celá naše kultura není, než odvěkými vzorci cizích, v jedno slepených historií. — Ale jako na Rusi literatura, tak i u nás vedle literatury i umění svými koryfeji podaly důkaz, že taková samobytnost je možná a že přísně se liší od národů jiných. O Rusi ani nemluví, o tom četl snad už každý student. Ale pokud se týče nás, proč u nás, průchodní zemi celé Evropy — byl možný Smetana, Dvořák, Němcová, Neruda, Sládek, Erben, Havlíček, Preissová, Šlejhar, Holeček, Bezruč, Rais, Svoboda, Sv. Čech, Zeyer, Březina, Manes, Aleš, Myslbek, Bílek, Jurkovič, Jennewein, Úprka, Jaroněk, Kosárek, Chitussi, Slaviček atd. atd.? Ne, samobytnost nosili v sobě umělci a ta výrazu svého došla v jejich umění proti všemu zvyku vnějšku, „boniti se za cizím“, oddávati se

tak, třeba se i zažral do náš zvyk, honiti se za cizím, jednou však přece už je na čase, zbaviti se ho. Dříve nebo později nezbude, než určitě a jednou pro vždy říci: „Tak tomu chceme a tak tomu i bude“.

Nechť si kdo chce a co chce namítne proti uvedenému výroku ruského umělce, na zákonnosti pravdy jeho nezmění ani písmene. Není tedy pravda, že stačí, aby byl někdo umělcem a tím už bude českým. Je k tomu třeba i jistého a pevného uvědomění, smyslu a vůle, schopnosti, oddati se tomu, co je vnitřně jeho a naše zároveň. Že stačí pouhé umnění v běžném slova smyslu, tím v prvních dobách konejšil se i Neruda (viz minulé i dnešní číslo — komentář), ale po mnoha letech i velkých zkušenostech s epigony od konditionální formy přešel k nemilosrdnému imperativu: „tak tomu chceme a tak tomu i bude!“ — Jinak třeba určit otázku a to dvojí nelze zaměňovat. Bez určité, samostatné, své, výlučně tomu či onomu národu vlastní samobytnosti je možno i „umnění“ — toho nepopíral ani Neruda a bral jím i za vděk z nedostatku umění vlastního. Ale umnění na rozdíl od umění; a nikdo by neřekl, že v nepatrném tomto odstínu „mně“ a „mě“ leží celá propast, celá difference, o kterou by mohl býti spor. Umnění — ano, to se obejde a také se obchází bez význačné kulturní hodnoty a samohybné síly.

jinému než svému. Ostatně o nějakém krevním zcizení, poněmčení a sezápadničení mimo zvyk a manii nedá se ani v Praze mluvit. Podlebla téměř processu jako menší naše města. Cizí byl pouze nářek, vnitřek zůstal náš. Dávna, tradicionelní, cizinci a hlavně víc než bylo radno Němci proniklá Praha dávno už zmizela a zbyly z ní jen bezvýznamné trosky. Její místo zastoupil příliv z menších měst a venkova. Odtud hrnul se do Prahy zcela jiný vzduch a krev, element čistě náš, pokud sám se za to nestyděl a jako kdysi němčině nepropadnul zvykem a neuvědomělostí svého všemu, co na tu dobu stalo se módou, assimilační pakulturou a ne kulturou, jejíž zárodky aniž sám o tom věděl, nosil v sobě a svébo výrazu došel v svých representantech, umělcích. Teprv tu objevila se naše kultura plná charakteru a nationální síly. Jen se ptej po původu jednotlivých, nyní pražských rodin. Na prstech spočítáš rodiny tak zv. staropražské, původem i krví patricijské. Promluvíš ve společnosti a ble, v odpověď ozve se ti Třeboň, Tábor, Uh. Brod, Litomyšl, Hradec, Turnov, Plzeň atd. Kdo mimo Prahu jakživ nikam jinať paty nevytáhnul — pravdu toho necítí, ale kdo jen jednou po Čechách se rozběhnul, tomu nikdy z duše nevyminí určitý, krajinný ráz, odlišný způsob v projadřování se, stylu mluvy, stylu záliby, citění, toho všeho, co pak šmahem stává se obětí studu a zvyku a bázně, zachovati to, s čím přišel, a přilnouti ke všemu, co je právě chic a v proudu i když je to jargon Podskalí. Ostatně přes to přese všechno i toho zopichlého inteligenta v cizině poznáš ihned, ledva jen trochu se rozhlédneš. Celou svou povahou je jiný než Němec, Francouz, Rus, Angličan. Jen malý případ li uvedu. Kdež by francouzský, ruský od přírody společenský intelligent dovedl prosedět celé hodiny sám a sám, bez společnosti jako inteligent náš?

Tak je také známe dnes se vším apparatusem naučeného slohu a ne stylu, verbalismu a ne hutné, plné prsní, originelní řeči ať už v hudbě, malbě či poesii, řeči jakou vládne v pravdě originelní a nejen originelně povykující duch. Ale umění jako bezprostřední výraz vrozené, tvůrčí a ne opakuující síly, i když není zrovna a hned ideálně dobré ve smyslu umnění, třebaš naivní, třebaš zatím jenom primitivní, ale umění bez určitého, samobytného rázu není a nikdy nebude ani tenkrát, když dospěje na stupeň zmocnění a bohatě už rozvinuté kultury. Tím se právě liší umění od pouhého umnění. Hodnoty mohou být a jsou relativní dobou i povahou a stupněm nadání, ale kritérium jejich je jenom jedno a to je — umění. Umění je rázu prvořádného, umnění už jen podružného, konditionálního. Umění je vnitřek, umnění vnějšek, ale v organickém sloučení s vnitřkem. Důsledek a ne vznik. Ovoce a ne jádro. Vnitřek svým charakterem určuje svůj charakter i formě. Vnitřek je dán povahou a stupněm nadání, obojí roste, vyvíjí se současně v nejupřímnějším sloučení svých na sebe odkázaných sil. Obojí je výsledkem úsilovné, vědomé i bezprostřední vnitřní práce, obojí je v harmonii, souhlase ducha s prostředky. Nemůže být umnění jiného charakteru a umění zase jiného, jdou rukou v ruce spolu současně — se stejnou intenzitou a stejnými výsledky. Disharmonie nastává teprv tenkrát, když kult pouhé formy nabývá převahy nad duchem, nebo když duch přestává sám na sobě a zanedbává formu. Kdyby stačil kult umnění, formy sám o sobě, jak vypracován je světem pro svět, nic nebylo by snadnějšího, než vyškolením zručností, raffinovanou kulturou dohniti zanedbané v několika letech. To však nepodařilo se ani při velkých talentech a nepodařilo se ani tenkrát, když německá literatura v počátcích našeho písemnictví dosáhla už nejvyššího svého vypjetí (Goethe, Schiller, Lessing atd.), to nepodařilo se ani později, když literárním majetkem staly se vymoženosti i jiných literatur nežli německé, hlavně francouzské, anglické, ruské. — Slovem, umnění jako organický výraz umění je svázáno, spoutáno, osudově spjato s rozvojem tvůrčí schopnosti a síly a teprv pozvolna a jen v nejšťastnějších případech šťastného zrození nabytí může světového rozsahu a rozsahem i šíře světové. Bude jiná než jinde, ale bude rovnocenná jiným. *Eccolo qua.*

Sám Bělinický dobře poznamenal, že už před Puškinem a Gogolem byli lidé vládnoucí i větším geniem, ale vinou svou a nedostatkem vývinu vlastní literatury buď zakrněli nebo klesli a musili klesnouti na stupeň významu přechodního. — —

Forma za Bafuškova hlavně zásluhou Bafuškova nabyla neobyčejné skvělosti, pružnosti, lehkosti a efektního vzhledu vnějšího — ale nebylo doposud toho, co přijít mělo Gogolem a hlavně Puškinem. Teprv ti udali také nitro své a svého národa. I ruská literatura spokojiti se musila zatím jen předchůdci, dokud nebylo suverenních a ráz literatury na vždy určujících vládců. Proto také Neruda zcela kriticky čeká, nezoufá, ale také nespěchá, nýbrž pevně věří, že se jednou přece domůžeme ledačehos svého a česky samostatného formou i obsahem. Co předcházel považoval za nutné i vítané provisorium, ale nic víc než provisorium. Ale toho svého a česky samostatného nedomůžeme se jinak, než uvědoměním svého, vážností svou ke všemu, co kulturu naši tvoří. A své formy dojdeme jen volbou určitých, duchu tvůrčímu a v něm i duchu národa odpovídajících a s ním konformních prostředků. I rozvoj a bohatství těchto prostředků podléhá zákonům vývoje a jen v souhlase vyvíjejícího se ducha s rozvíjejícími se prostředky je záruka i velkého jednou umění. Na rozdíl od těch, kdo předem shání a volí prostředky, formu a těm teprv přizpůsobují nebo dokonce podřizují svého ducha. Ale s cizími prostředky vnáší se i cizí duch a obojí vypůjčeno jen a ne teple, s láskou a šťastně stvořeno netěší, nehřeje, ale odpuzuje a mrazí, jak mrazí každé pouhé umnění a ne umění.

Ne o totožnost ale rovnocennost s jinými usiluje každý národ, jak rovnocennými jsou si dnes ruská literatura s anglickou, anglická s francouzskou, německou, ruskou. Řeč sama je pouhým nástrojem a ne cílem. Není divu, že jejímu problému padlo už dosud tolik síly a talentů za obět. Pracovali o umnění, aby žít mohlo umění — proto ale nebylo ničím víc, než pouhým umněním. Školou, přípravou, dobou učennictví a tovaryšení v dílnách i závislosti od cizích mistrů, dokud ne našli se, kdo měli dost nadání, vůle a samostatného určení, aby sami stali se mistry umění svého. Cvik a pouhá zručnost — to všechno může být umněním a za umnění platí i v cirku, ale tím se také liší od umění, které bylo a je i tenkrát, když raffinovanosti a cviku ještě nebylo a platilo jen pouhé naivní, neobratné umění, ale opravdové umění. (Doba primitivů).

Slovem, umnění může být a bývá stilisované, jen umění je styl sám. Umnění potřebuje směrů, bez nich často by ani nevzniklo, ale umění jich nepotřebuje; je na svou dobu směrem samo sobě, dokud není vystřídáno jiným, stejně samostatným a sobě vystačujícím zjevem jakékoliv povahy. Neruda-Zeyer-Čech-

Březina. Umění ie kapitál a příživníci — epigoni žijí jenom z jeho kapitálu, spokojí se pouhými jeho úroky.

Umnění tedy samo o sobě není ještě žádnou zárukou natió-
nálnosti, tou je teprv u m ě n í. Jak ovládati mrtvou hmotu slova,
věty — ano, to je, čemu učití se možno i v literaturách světo-
vých, ale ne tak, aby process tohoto studia byl sám sobě cílem,
zatím co je jenom mechanickým prostředkem! Jinak forma zů-
stává pouhou formou a ničím víc. Tělo bez duše, bez jiskry,
života — rutina, macha, jongleurství a dost. Myslí, cítí a píše,
jak myslit, cítit a psát je právě zvykem a nic víc. Snad je to
i umnění, ale nikdy a za žádnou cenu není uměním, poněvadž
umění bezcharakterním není. Literatura bez ckarakteru nemá
toho smyslu pro nás, jaký pro nás mají literatury cizí, ale své
— ruská, angl., franc., něm. atd. A to je, po čem toužíme a bez
čeho nebudeme nikdy ničím jiným, než dřevem z lesa kosmo-
politismu, putěnkou, kterou do českého rybníčku převází se voda
z moří všech.

A tak nezbyvá, než dlouho a dlouho ještě pracovati nejen
o umění jako podstatné části všeho uměleckého snažení, ale i
o všech prostředcích, které jediné jsou s to myšlenku, cit, svět
náš vyslovit. Jen v souhlase těchto prostředků s duchem je
harmonie ducha s výrazem a to je také, čím se vyznačují i nej-
větší, nejbledanější literatury světa. Tak, že nemyslitelno je dílo
anglické, vypravené duchem nebo podáním francouzským nebo
zas francouzské duchem a podáním anglickým. A kde se
tak stane, tam o charakteru takového „díla“ není pochybností
pražádných. Tam se mluví o snobismu, affektací, póse a módě,
ale zmínky není a nemůže být o jakémkoliv, byť sebe menším
umění. Je pak v zájmu našem, aby tyto anomální zjevy, o kterých
vůbec jinde není ani řeči a které jen u nás byly a jsou až
dosud skoro pravidlem — jednou pro vždy sklizeny byly s den-
ního pořádku. Neboť dřív nebo později nezbude než určitě a
prostě říci: „Tak tomu chceme a tak tomu i bude“.

Průplavy a regulace toků vodních na Moravě.

(Pokračování).

Souvislost zákona vodocestného se zákonem o železnicích alpských.

Körbrova vláda vytkla si za úkol — odstavit otázku jazykové, jimiž rozervána byla celá veřejnost — na vedlejší koleje a obrátiti pozornost veškerého obyvatelstva k životním jeho potřebám hospodářským. Když tedy po německé obstrukci r. 1897 nastala ve vídeňském parlamentu obstrukce se strany české a když se nikterak nedařilo její udolání, předložila z jara 1901 vláda velkolepou investiční předlohu, již se mělo dostati alpským zemím nových velkolepých spojení železničních, zemím sudetským pak vodních cest, jichž se po mnoho roků dožadovaly.

Předlohy ty však následkem velikého spěchu, s jakým podány byly parlamentu, nebyly patřičně propracovány ani po technické ani po hospodářské a finanční stránce a mělo býti čeho třeba, doplněno teprve při dostatečném jich provádění.

Na úplně passivní dráhy alpské, zajištěné zákonem ze dne 8. června 1901 povolil tedy parlament obnos K 483,098.000 ministr Wittek překročil obnos ten o K 80,000.000 parlament pak povolil r. 1904 další obnos . . . K 159,570.000
stály tedy alpské dráhy celkem K 722,668.000

Od té doby bylo třeba pro tyto dráhy opětovných investic, takže, připočteme-li k tomu ještě náklad na pořízení nových lokomotiv a vozů, jeví se investiční náklad na úplně passivní železnice alpské obnosem okrouhle 1000 mil. korun.

O nějaké rentabilitě alpských drah těchto nemůže býti ani řeči, neboť poměry stoupání jsou na nich nanejvýš nepříznivé, i udržování tělesa dráhy vyžaduje obrovských nákladů, ba i strategická cena železnic těchto je dosti pochybná. Železnice prospěly místním zájmům a pak průvozu z Německa k moři adriatickému.

Nyní se připravuje další investice, jež vyžadovati bude opět mnoho milionů a sice — využití vodní síly alpských toků k pohonu elektrickému na těchto železnicích.

Mezi předlohou o alpských drahách a předlohou o vodních cestách a s nimi souvisící regulací řek byl junktim, že budou obě současně parlamentem schváleny, což se stalo také skutečně dne 1. června 1901.

Důležitost a potřeba vodních cest.

Zlevnění dopravy jest životní otázkou v soutěži na světovém trhu. Nejlevnějším dopravním prostředkem až dosud jest voda: moře, splavná řeka, uměle zřízený průplav.

Po železnici je možno sice dopravovati zboží poměrně rychleji, při větších vzdálenostech však jest dopravné tak vysoké, že ho snese pouze zboží cennější, ne příliš těžké a objemné. Zboží hromadné, jako: uhlí, kámen, písek, hlína, sláma, hnojivo atd. nemožno proto po železnici dopravovati daleko — leč poskytnutím výjimečných tarifů. To jest však na úkor rentability železničního podniku a musí býti škoda vyrovnána zvýšením dopravního při jiném druhu zboží aneb při dopravě osob.

Zlevnění dopravy zboží po vodě umožněno jest tím, že poměr váhy vozidla u porovnání s váhou zboží dopravovaného jest oproti železnicím poměrně malý a dále, že odporttění, které při dopravě po vodě přemoci třeba, jest dle zkušeností asi sedmkrát menší, než při dopravě po železnici.

Při dopravě po vodě dá se užiti vozidel daleko větších a lehčích u porovnání k váze na nich dopravovaného zboží, nežli při dopravě po železnici, neboť loď podepřena je protitlakem vody na celém svém povrchu a netřeba ji tedy silně konstruovati.

Z toho plyne dvojí výhoda: předně, že jsou na stejný díl prostoru pro náklad potřebného zařizovací výdaje menší při dopravě po vodě o 75 proc. oproti dopravě po železnici, za druhé pak — že mrtvá váha lodi u porovnání s vozem železničním taktéž je výhodnější, neboť na př. při lodi 600tunové jest váha její asi 120 až 150 tun, tedy nanejvýš 25 proc. váhy nákladu, kdežto váha 20tunového vozu jest 10 tun, tedy 50 proc. váhy zboží naloženého. Pro menší železniční vozy jest toto procento ještě nepříznivější.

Čím však jest více mrtvé váhy, tím více síly třeba k pohybu jednotky váhy užitečného břemena, což se v praxi jeví tím, že k pohybu vlaku o užitečné váze 600 tun je třeba síly 510 koní, kdežto k pohybu vlaku a dvou lodí, každé o užitečném nákladu 600 tun, dohromady tedy 1200 tun, stačí síla 20 koní.

Praxe dále ukazuje, že kůň utáhne:

na dobré silnici vodorovné 11'2 q
na železnici vodorovné 84 q
na průplavu, dle velikosti jeho příčného průřezu 280 až 1000 q

Dle toho podává se také výše dopravného, což zřejmo je z následujícího sestavení:

Způsob dopravy	Výdaje za 1 tunokilometr v haléřích
lidskou silou (náklad nešen neb vezen) .	40 — 60
zvířecí silou	30 — 40
veslovou lodí směrem po proudu . . .	0'15—0'50
na řekách, užije-li se síly parní:	
a) při silnějším proudu po vodě . .	0'30—0'80
proti vodě . .	1'50—2'50
b) při slabším proudu po vodě . .	0'20—0'50
proti vodě . .	0'20—1'00
na průplavech	0'20—0'50
po moři	0'10—0'40
po železnici	1'60—3'00

Zejména levnou je doprava na velkých mořských lodích a na veliké vzdálenosti, obnáší jen asi jednu čtyřcetinou dopravních výloh našich c. k. státních drah.

Není proto divu, dopravuje-li se laciněji obilí z vnitra Ameriky po vodních cestách a po moři do Terstu, ba i do Čech — po Labi, nežli na př. z Moravy do Terstu. Nikdo také nebude dopravovati hromadné zboží z Terstu do Hamburku po železnici, ač přímočará vzdálenost měří okrouhle jen 900 km, nýbrž dopraví ho daleko levněji po moři oklikou podél břehu celé takřka Evropy na vzdálenost sedmkrát větší.

Města Hamburk, Brémy, Antverpy, Rotterdam, Londýn atd. zbohatla hlavně tím, že jsouce položena poměrně daleko od břehu mořského, poskytla útočiště mořským lodím a možnost, překládat bezpečně zboží z lodí mořských na lodě vnitrozemské neb i na železnice a ušetřiti tak na dopravném.

Jevila se proto a dodnes povždy se jeví snaha zavésti lacinou dopravu po lodích mořských a vnitrozemních co nejdále do kontinentu.

Tomu opětně děkuji za rozkvět svůj přechetná města podél splavných řek, na př. Paříž, Drážďany, Berlín, Ústí nad Labem v Čechách, Mannheim na Rýnu, Frankfurt na Mohanu, Nižní Novgorod na Volze atd. atd. Proto domáhají se v Čechách, aby plavba velkými vnitrozemními loďmi šla po Vltavě až nad Prahu, ba i do Budějovic a po Labi středním až do Jaroměře.

Kdyby provedeny byly zákonem vodocestným zabezpečené průplavy Moravou, tož ušetřilo by se na př. na rozdíl mezi dopravným po železnici a po lodi z Přerova do Hamburku, vezmeme-li v úvahu výjimečné, příznivé tarify železniční (3 haléře za tunokilometr) a dnes obvyklé, nikoliv nejnížší tarify pro vodní cesty — přes 10.000 korun při jediném nákladu lodním (650 tun zboží)!

O tuto diferenci usnadnila by se ovšem naše soutěž na světovém trhu, o tolik méně se u nás vydělá aneb při stejném výdělku a stejné ceně surovin utrhnouti se musí na mzdách dělnictvu!

Všechny výhody tyto dobře byly známy prozíravým národním hospodářům, průmyslníkům, obchodníkům a inženýrům rakouským. Rieger, Kaftan, Proskowetz, Šílený, Oelwein atd. horlivě a neunavně domáhali se dobrodiní vodních cest pro Rakousko. Jest to nepopíratelnou zásluhou Körbrovy vlády, že předložila parlamentu osnovu zákona pro celou síť vodních cest — by i naprosto nedokonale propracovanou, jež však při dobré vůli vlad pozdějších a při volbě vhodného personálu, jemuž by uskutečnění dalekosáhlých plánů těch bylo svěřeno, mohla se státi zdravým podkladem pro mohutný rozvoj a rozkvět celé říše, jež jest v ohledu komunikačním tak zaostalou, jež se dosud tak málo na lepší budoucnost, rozmach národohospodářský připravuje, jež i na tomto poli ke škodě všech národů rakouských daleko zůstává za svými čilejšími sousedy, zejména za Německem, jež by právě tu — zajisté že spíše než v mnohém jiném — mohlo a mělo býti Rakousku vzorem!

Vodocestný zákon ze dne 11. června 1901.

Osnova zákona tohoto předložena byla vládou sněmovně poslanecké v sezení dne 26. dubna 1901, aby, jak prohlásil ministerský předseda Körber, vyhovělo se tak po několika již desítiletí opěťovanému a neustále mohutnějšímu požadavku jednotlivých sněmů zemských, odborných spolků a hlasů časopisectva po zřízení cest vodních.

Již dne 30. dubna 1901 byla předloha ta bez prvního čtení přikázána sněmovnou odboru pro vodní cesty, v němž po delší a obšírné debatě kladla se zvláštní váha na současné provedení větší regulací toků vodních, jež jsou v jakési souvislosti se stavbami vodocestnými, aby se prospělo tak zejména zájmům zemědělským. Dne 11. června 1901 byl zákon ten ve třetím čtení přijat sněmovnou poslaneckou, dne 10. června sněmovnou panskou, 11. června pak dostalo se mu nejvyšší sankce.

Dle zákona toho mají býti provedeny následující vodní cesty:

1. Průplav mezi Dunajem a Odrou.
2. Průplav mezi Dunajem a Vltavou u Budějovic s kanalisováním Vltavy odtud do Prahy.
3. Plavební kanál průplavu Dunajsko-Oderského ke střednímu Labi s kanalisováním trati labské od Mělníka po Jaroměř.
4. Plavební spojení průplavu Dunajsko-Oderského s Vislou a dále až ke splavné trati Dněstru.

Na vybudování velkolepé této sítě vodních cest stanovena doba 20 let, rokem 1904 počínajíc, tady doba tak krátká s ohledem na obrovskou novou úlohu, že každému odborníku bylo naprosto jasno, že lhůty té dodržeti nelze.

Vláda byla zmocněna použití pro první stavební období, t. j. od roku 1904 do konce 1912 půjčky v obnosu 250 milionů korun nominale k vybudování těchto vodních cest po vyloučení obnosu 75 milionů, jehož by se užilo k provedení regulací oněch řek, jež s jmenovanými cestami vodními tvoří jednotnou síť toků vodních.

Země, jimiž průplavy procházejí, povinny jsou přispěti na stavební náklad ročně jednou osminou onoho obnosu, jehož třeba k zúročení a amortisaci oněch dlužních úpisů, jež vydány budou na stavbu části cesty vodní, dotýčnou zemí jdoucí.

Provedením zákona tohoto pověřeno bylo ministerstvo obchodu, jež za účelem tím zřídilo nový úřad, c. k. říditelství pro stavbu vodních cest ve Vídni s později přičleněnými expositurami v Praze, Krakově a Přerově.

Současně ustanoven byl poradní sbor k podporování celé akce této, tak zv. průplavní rada, jež pak schválila pro první stavební periodu, do konce roku 1912, následující stavební program, dle něhož provést se mělo:

1. Započetí a ukončení kanalisace Vltavy v Praze K 14,400.000
2. Část kanalisování Středního Labe od Mělníka po Jaroměř, pokud k tomu stačí obnos K 37.000.000
3. Větší část průplavu Dunajsko-Oderského od Dunaje směrem k ostravské pánvi kamenouhelné K 104,313.600
4. Část průplavu Odersko-Viselského, od Krakova počínajíc K 30,000.000

Celkem K 185,713.600

Tomu odpovídá nominalní půjčka K 195,488.000 K, z čehož připadá na stát K 171,052.000, na země pak K 24,436.000.

V Čechách překročilo se v krátké poměrně době k vypracování podrobných projektů jak na Středním Labi, tak na Vltavě v Praze, jakož i ku stavbě, díky účelnému, říznému vedení pražské expositury řiditelství pro stavby vodních c. k. cest a komise pro kanalisování řek Vltavy a Labe v Čechách, jež byla pověřena úpravou Vltavy uvnitř Prahy.

V Haliči taktéž velký kus práce vykonán byl krakovskou expositurou c. k. řiditelství pro stavbu vodních cest, zejména vypracovány byly podrobné plány na kanalisování řeky Visly v Krakově se stavbami nábřeží a podbřeží, novými mosty a sběrači odpadních vod podél obou břehů, jimiž město je chráněno současně před povodněmi, takže vznikne podél celé Visly nová, krásná, zdravá a čistá část města tam, kde dosud stavěti se vůbec nedalo.

Práce ty v Krakově samém vyžadovati budou dle rozpočtu nákladu 13,700.000 K, jsou dnes v plném proudu a jich zdárné provedení jest jak po technické, tak po finanční stránce úplně zabezpečeno.

Mimo to vypracovány byly podrobné plány pro část průplavu od Krakova směrem k Ostravě, zakoupeny potřebné pozemky a mělo býti překročeno právě letos koncem jara ke stavbě několika objektů průplavních. (Pokrač.).

Vojna.

Osmá kniha „Našich“ Josefa Holečka. — Pokračování.

»Přiliš velikou váhu dáváte jazyku«, vpadl Uhlíkovi do řeči Semerák, jenž při jeho vývodech prozrazoval rostoucí nepokoj. Ale Uhlíkovi do očí se nepodíval. Uhlík vzdorně pohodil hlavou a jeho vzpurné, modré oči se upřely na starého Boudu, jakoby on tu byl jediným, s kým možno o takových otázkách mluvit. A pravil zas, ale co pravil, platilo Semerákovi:

»Když národové přestali být nemluvnaty, když se jim začaly vtírat pojmy a roditi myšlenky, když se jim v hlavách rozžalo prvé světlo a jasnost jeho jim zjevila jsoucnost boží, nejprobudilejší a nejosvícenější osoby jejich současně jim ustrojovaly jazyk i náboženství. Kněží byli prvými osvětiteli svého národa, prvými jeho básníky a učenci — obráceně řečeno: první básníci a učenci byli prvými kněžskými svého národa. Jazyk měl u národa vážnost nejvzácnějšího daru božího a v rozvoji každého národa i všeho člověčenstva nebylo aniž bude větší epochy nad jazykotvornost. V každém zdařilém slově, v každém souladném tvaru, v každé moudré a důmyslné větě zračila se nadšená radost, jež jásala: Já mluvím! A ta radost hymnem se vznášela ke slunci jako bohu, jiskrou proletovala všechny údy a pudila nohy k rhytmickým pohybům, sdělovala se všemu jednorodému kmenu a zakládala jeho společnou duši i jeho osobitost a spolu jej oddělovala od sousedů jiného národního původu, kteří měli jiné bohy a jiný jazyk, a tím budili v onom prvé národě jednu politování, po druhé opovržení, podle okolností. Nikdy, co svět bude světem, nepřestane v národech působiti tajná síla, která se v nich vyvinula v epoše jazykotvorné. Pozbude-li národ této síly, rovná se to jeho smrti; nepozbyl-li jí ještě, ale pozbývá, znamená to jeho chorobu a úpadek. A popatříme-li na současný stav našeho jazyka českého, nemůžeme si zapřít, že je dosud příznakem těžké choroby a hlubokého úpadku národa. »Přiliš velikou váhu dáváte jazyku«. Ale jak nedávati, když národ náš ničeho jiného kromě jazyka nemá? Kdo tedy se upřímně snaží o nové jeho povznesení, od českého jazyka musejí začít. Jej musejí vzdělávat a šlechtit, obohacovat a krášlit, zachovávat jeho starou tvárnost, ale i ohýbat a nutit, aby se jim pěkně a trefně vyjádřiti dala každá myšlenka, každý nový pojem. To se provésti nedá bez veliké lásky k jazyku českému. Ta láska ovšem vrozena býti musí lidu, tkvíti a působiti v něm

třeba neuvědoměle — avšak právě v té živelné neuvědomělosti kryjí se tajná zřídla národní tvořivosti, jimž je konati dlouhou cestu podzemím a probiti nejednu tvrdě naslojenou vrstvu, nežli vyrazí nad povrch rodné země k jejímu dobru. Ale spisovatelé? Jejich láska k jazyku nemůže již býti neuvědomělá, neboť oni, nejsou-li v národě svém samozvanci, jsou výtryskem z tajuplných řader vlasti a jejich posláním je z těch tajů uvědoměle a znale dobývati i to, co se obrací k prospěchu národa, i to, čím se možno chlubně zastkvíti před světem. Jestli který syn národa, tož spisovatel musí s ním souviseti tělem i duší, jako děčko souvisí s prsem i srdcem materským. Jen národní spisovatel má právo býti, jen on má to posvěcení, bez kterého nikdo nemá práva přiblížiti se činu spisovatelskému. Čím byli národu na prvobytném stupni kultury kněží, tím mu na výši její musejí býti spisovatelé. Špatný kněz, který svého povolání nemiluje a nemá víry, jsa při oltáři i na kazatelně pouhým řemeslníkem! Řemeslo skutečné hodno je vážnosti, ale je-li řemeslem kněžství, nic není nad ně podlejšího«.

Uhlík mluvil rychle a rozpáleně, hlasem silným, jakoby se vadil. Kulatá hlava tvrdošijně se mu kroutila na krátkém krku. Sporá postava sebou zmítala v pravo v levo, vysoké, hranaté čelo se chmuřilo. Několikrát za řeči sundal klobouk a všemi pěti si pročísl ježaté plavé vlasy.

Několik lidí se postavilo vedle. Vraceli se po denní lopotě domů a slyšíce hlučný hovor zastavili se a poslouchali. Jeden měl na rameně motyku, druhý lopatu, třetí vezl na trakaři stroubanku. Vracející se z orání čeledín zvolal »Prr!«, sedl si na vlačíhy, rozkřesal si dýmku, naklonil hlavu a poslouchal. Zastavil se i Tonda Keník, chalupníkův syn, a postavil se před ostatní tak, aby si ho všimnouti musel starý Bouda, až mu Uhlík dá volnost. Tonda Keník byl človíček ne tuze vzhledný, bledé a jemné tváře, bezvousý, tenkých a bledých rtů, bílých jako len a rovných vlasů, hákovitého německého nosu. I oči jeho byly bledé, brvy a obočí bílé. V očích jeho nebylo bystrosti, ale za to plno upřímnosti, dobroty a důvěřivosti. Tonda Keník se postavil před ostatní, aby byl starému Boudovi blíže. Jen Tonda věděl, proč mu na tom záleží. Starý Bouda dělal se ho nevida. On, Pračech, neměl Keníky rád pro cizí podobu. Jinak ničeho neměl proti spořádaným, pracovitým a spořivým lidem. Keníkové podle všeho byli potomci německých kolonistů a jejich příjmení zajisté že pošlo z německého König. Ale to asi bývalo tuze dávno, kdy Keníkové ještě se nazývali Königy. Nikdo v Chel-

čících už jejich cizího původu neznal a naň nemyslí. Jen horlivi-
teli za pračešství, starému Boudovi, se nikdy nějak nelíbili, ač
nevěděl proč.

Lidé poslouchali Uhlíka, jenž byl jich známým. Měli zálibu
v jeho poučných řečech, netušíce, jaký cíl Uhlík mezi ně při-
vedl. Nerozuměli, o čem Uhlík mluví, ale přikyvovali, jakoby
každé slovo Uhlíkovo šlo jim z duše. Myslili, že Uhlík rozebírá
kněze, a to jim bylo vhod. Rádi byli, když kněz otřásal svědo-
mím jejich, ale když se našel muž, který si i na kněze troufal,
ještě milejší jim bylo.

»Chlapík«, pochvaloval jeden Uhlíka polohlasně, »nikoho se
nebojí!«

»Každému podle pravdy vycinká«, dotvrdil druhý.

»I na velebné pány se obuje, když se mu chce«, dodal třetí.

»Což, učenosti on má víc«, soudil jiný.

»Ale nad toho starého velebníčka sotva je«, šeptal onen
třetí. »Podívejte se na něj, kterak stojí, kterak patří«.

Jan Semerák byl velmi znepokojen názory, které vyvinul
jeho mladší přítel. Nesouhlasil ani co do věci, ale hlavně se mu
nelíbilo, že Uhlík najednou tak daleko odbíhá od programu, a to
v půl dvanácté, kdy je třeba každý krok a každé slovo napra-
viti k vytčenému cíli.

Farář si ještě hrál s dětmi a žertoval s mládeží. Schválně
se nepozorovaně pooddaloval, aby neslyšel, o čem se rozpráví,
a nebyl nucen pronést svého mínění.

Jan Semerák se ozval hlasem nezvučným, ale autoritativním
jako ten, kdo vždycky má pravdu a všechno nejlépe ví:

»Za nejstarších dob skutečně bývalo tak, jak jste pravil,
ano tehdy kněží ještě více činů měli. Nebyli jen nejvyššími
kněžskými, pěvci a učenci svého lidu, nýbrž i lékaři a dokonce
vojevůdci. Ale během drahých věků, jak se lidstvo množilo
a vyvíjelo, vědomostí, chované původně v stavu kněžském,
se sdělovaly mnohým jiným a posléze i širším vrstvám. Tím
způsobem došlo na rozdělení činů, na počátku v kněžstvu sou-
středěných, a nyní jako jsou kněží svoji, svoji jsou i učenci,
básníci, vojevůdci, lékaři. Návratu k prvobytnosti není; proto
rozdělení toto bude postupně stále hlubší a stále dáleji bude od
kněze k těm, kdož přejali jeho druhé, neduchovné činy. Jak
ohromná je nyní mezera mezi knězem a vojevůdcem! Řečené
rozdělení nikomu není na ujmu, ani knězi ne. Někdy lidé i roz-
ličné druhy obilí dohromady sili. Sije-li se nyní každé obilí na
své pole, zajisté je to pokrokem rolnictví naproti stupni prvo-

bytnému, a pro pěstování každého obilí jsou svá pravidla. Žito v naší době je žitem, pšenice pšenicí, kněz knězem, spisovatel spisovatelem. Nezdá se mi, že by spisovatel měl býti národu na výši kultury tím, čím mu býval za prvobytného stavu kněz».

Uhlík jakoby Semeráka neslyšel a jen se starým Boudou rozmlouval, ještě o něco blíže přistoupil k výměnkáři a mluvil do něho, co patřilo Semerákovi:

»Činové intelligence se rozdělili, pravda, a nejde o to, aby se znova sjednotili v týchž osobách, ačkoli se nedá popřít, že věčné jich drobení je povážlivé znamení, jež nám dává na uvážení otázku, stoupá-li ještě obecná vzdělanost, či snad už upadá. Pro sebe věřím, že zase dojde ku scelování vzdělanosti, k synthese, až se člověčenstvu narodí mocnější a všestrannější umy, jako na př. byli encyklopedisté. Každá doba je ješitná a neschopná autokritiky a jen proto, že je nejmladší, pokládá se za nejdokonalejší a nejpokročilejší, ale pravé místo v dějinách lidského vývoje, jaké jí náleží, bude jí moci vykazati teprve pozdější pokolení, jež ji bude posuzovati nestranně».

»Slabá to víra v současnou kulturu«, nadhodil Jan Semerák.

»Víry dost«, odpovídal Uhlík, dívaje se již z největší blízkosti starému Boudovi do očí; »víry mám dost, že lidstvo bude pokračovati za vyššími ještě metami kultury, než je současná. V budoucnost kultury nevěřím, kdo současný, nejmladší její stav považuje ze její vyvrcholení a ukončení. Chraň, bože, od takové pověry každý mladý národ, který má před sebou ještě otevřené pole slavné činnosti, a chraň od ní zvláště můj národ český! Mluvím všeobecně, ale stojím na zvláštním stanovisku českém. O potřeby jiných národů ať se jiní starají, já na svůj myslím. I přál bych si, aby nikdo neomočil pera, aby pro český národ psal ať básnicky nebo vědecky nebo politicky, kdo se necítí aspoň poněkud jeho knězem. Mezi veleknězem a seminaristou prvního ročníku je rozdíl. Ne každý, kdo do semináře vstupuje, bude veleknězem, ale ten duch musí v sobě míti, který vyznačuje a spojuje všechny služebníky církve. Čím je kněz obci věřících, církvi, tím spisovatel budiž obci národa. Bude-li tak, vždycky česká literatura sloužiti bude vysokým národním ideálům, z nichž idealy všelidské nejsou vyloučeny, nýbrž naopak ony jsou cestou a branou k těmto. I kostelník, i ministrant, ano i svíčková bába musejí v kostele míti jistý pocit posvěcení, a podobně i nejposlednější spisovatel musí míti nitro prohráto idealismem«.

(Pokračování).

Komentář.

MATRIKY NÁRODNOSTNÍ*).

Rektor vídeňské university dr. Edmund Bernatzik měl pozoruhodnou inaugurační řeč o matrikách národnostních: nevynikala sice novostí a původností myšlenek, nepřekvapuje ani zjevná snaha přesvědčiti o politické působivosti a účelnosti navrhovaných oprav na poli práva národnostního, ale zajímá holá skutečnost, že právě na universitě vídeňské slavnostní akt installace rektora zabájen rozpravou národnostní, tedy thematem více politickým. Ostatně by se na universitách zcela dobře vyjímala stolice práva národnostního rakouského i cizozemského, obor sám je jistě moderní, mnohostranný a neobyčejně vývoje schopný.

Matriky národnostní byly by dle Bernatzika podkladem národnostnímu rozhraničení území státního, ale i dosavadní náběhy autonomie národnostní (mor. zákony volební, bukov.) nezbytně vyžadují prý zřízení matrik takových.

Hlavní věcí je dle Bernatzika, zjistiti zákonné znaky příslušnosti národnostní a sice tak, aby právníky se daly zužítkovati.

Národnostní matriky navrhuje Bernatzik zříditi rámcovým zákonem říšským, jenž by taxativně vypočetl jednotlivé národnosti.

Národnost definuje Bernatzik dle panujícího názoru takto: „Im neueren Sinne bedeutet die Nationalität ein Gefühl der Sympathie, ein Sich—eins—Wissen mit der Geschichte und der Zukunft wie mit der Gegenwart eines Volkes, mit seiner Kultur“, znaky: rod, jazyk, náboženství neuznává. (Havlíčkoví na př. je hlavním znakem jazyk, ale pozoruhodna je i další věta: „Náš národ je ten, jemuž jsme se tělem i duší zadali, jehož blahu, osvětě a slávě jsme snažení svého života zasvětili“).

Národnost ve smyslu moderním dá se dle Bernatzika prokázati aktem, jenž ji spolu stvoří: totiž: přiznáním se k určité národnosti (Bekennntniss), ani soudy, ani úřady správní nemají o tom rozhodovati. Po-
mineme úplně politické pozadí matrik národnostních, zkoumejme, je-li navrhovaný modus vědecky zužitkovatelný. Vlastně nestanoví se tu nějaký znak národnosti, znakem je „Sich—eins—Wissen“, a důkaz o tom má býti jedině přiznání se, jež se povyšuje na zákonný znak národní příslušnosti; vychází se tu patrně z právní fikce, že každý se správně přizná a předpokládá se tudíž i vůle i schopnost k tomu, dostatečný stupeň intelligence.

Bernatzik vycituje sám, že přiznání se může býti a bude často ne-
spolehlivé, falešné, sám žádá, aby bylo vážné a upřímné, ano žádá i zákonná opatření, aby takým bylo, opatření namířená proti osobám třetím, pakli by vyhrůzkami, donucováním, bojkotem, podvodem (proč ne podplácením, agitací nesolidní) působili na volnost rozhodnutí a opatření i proti tomu, jenž by z důvodů sobeckých, chikany se falešně přiznával; proti osobám třetím navrhuje opatření trestní, nikoliv ale, pakli kdo sám bez nátlaku falešně se přizná.

Tu prý by se musela národnost zjišťovati z indicíí (jaké hostince, divadla kdo navštěvuje, co čte), vznikly prý by procesy podobné kacíf-

*) Dr. Edmund Bernatzik: Über Nationale Matriken, März 1910.

ským — škoda že právě tuto důležitou část Bernatzik nepropracoval a že ani neřekl, jaká opatření vůbec tu mají se zařídit. Ostatně požadavek, že přiznání se musí být vážné a upřímné a že je přípustně i protidůkaz, že bylo vynuceno, svědčí o tom, že i toto přiznání se je vlastně indicie (půtah), ačkoliv aktu přiznání se připisuje Bernatzik tvůrčí (konstiluvní) moc. Vynucené přiznání se je neplatné a o neplatnosti musí se rozhodovati, oklikou vlastně, o příslušnosti národní. Ale je-li přiznání se odůvodněno vědecky jako „zákonný znak příslušnosti národnostní“, pak možno požadovati, aby se věc dala bezvadně domyslit, nelze-li tak, pak navrhovaný modus nevyhovuje, pak „přiznání se“ takovým znakem být nemůže ani v zákoně, poněvadž nevyhovuje.

Beznárodnost dle Bernatzika nelze uznati, ale má být přípustno, vůbec se nepřiznati; tu by nastala zákonná domněnka, že takový občan připojuje se oné národnosti, která v místě, kde žije, tvoří většinu; má být přípustno přiznati se i k více národnostem a tu platila by domněnka, že rozhodna je prve vyjmenovaná národnost.

Z etického stanoviska je taková koncesse zavržitelná, ale je i bezúčelná, poněvadž zákonná domněnka prostě nahrazuje přiznání se, pakli veškerá národnostní práva a veškeré národnostní povinnosti (na př. národnostní daně) mají učiněna být závisla na zápisu do matriky (na př. způsobilost národnostní k úřadům atd.), pak musí být přímo žádáno a i vynuceno přiznání se.

— o —

O KULTURNÍ ČINNOSTI ČESKÝCH SPOŘITELN

promluvil na sjezdu spořitelny v Uh. Hradišti náměstek ředitele kanceláře spořitelny napajedelské J. Křen, v referátu „Spořitelny a naše doba“ mezi jinými následovně:

„Spořitelny mohou vychovávatí obecnstvo letáky, brožurami a konečně výročními zprávami. Tak mohou vydávatí reklamní letáky, poučující na jedné straně obecnstvo o účelech spořitelny, vychovávající v něm porozumění pro spořitelny, šířící v něm uvědomění správného střádání a bezpečného ukládání úspor, oznamující výhody spořitelny, dobu úřední, úrokovou míru, které by na ruku obsahovaly poučení různá obsahu jednak zdravotnického, jednak hospodářského, jako: poučení o větrání bytů, kouření, alkoholu, jídla, ochraně zubů a pod., proti rozmařilosti, proti lehkomyšlným dluhům, proti karbanu a pod., proti státní loterii a j.

Podobně mohou vydávatí i brožury, seznamující důkladně obecnstvo se všemi výhodami spořitelny, obsahující mimo to cenné pokyny ku ochraně na př. před nakažlivými nemocemi (tuberkulosou, tyfem a pod., o zdravotnictví přibýtku, o jednoduchém a vkusném zařízení bytu, o knihovnách místních a čítárnách, o střádání věna, důchodu pro synky studující a pod.

Témuž účeli měly by sloužiti naše účetní zprávy. Vydáváme nákladné účetní zprávy na drahém papíru se suchými číslicemi, jimž obecnstvo nerozumí, protože těžkopádný sloh číslice ty ani neosvětluje, nýbrž často ještě zatemňuje. Sbíráme se stále po velikých činech národa, ale zapomínáme národ pro ně vychovávatí. A přec i zde mohou spořitelny tolik vykonati. Mohou působiti v lidu svými výročními zprávami, prosycenými populárně psanými články obsahu národohospodářského a jinými díly znamenitých lidí a pod., takže suchopárné výroční zprávy stanou se živými knihami našeho lidu, který se již bude vždy těšiti na jich vydání.

Spořitelny mohou působiti také na výchovu lidu i na př. úpravou čekáren, kde umělecké obrazy, sochy, vkusně provedená hesla střídalů mohou se doplňovati s velmi krásnými a lacinými i zdravými dekoracemi živých květin. Vůbec květinové dekorace svou jemností, zdravostí a láci jsou vhodné velice ku výzdobě čekáren a úřadoven. — O odborných knihovnách spořitelén pravil: „Každá spořitelna má mítí v zájmu dalšího sebevzdělání svého úřednictva bohatou odbornou knihovnu, kde by úřednictvo nalezlo bohatý materiál ku sebevzdělání se v národohospodářství, zákonodářství, finančnictví a ve všech oborech, týkajících se obchodu spořitelních.

Jen uvědomělé, vzdělané, na výši doby odborně stojící úřednictvo může české spořitelnictví dovésti tam, kde má státi svým významem na hospodářském našem poli národním. Zřizováním odborných knihoven ve spořitelnách prospějí spořitelny netoliko svému úřednictvu, ale úřednictvem tím i sobě, prospějí tím celému národohospodářskému životu našemu, jakož i naší odborné literatuře, neboť potom nebudou se naši nákladatelé obávatí, že jim odborná díla národohospodářská, finanční, spořitelnická atd. zůstanou na skladě, protože budou mítí v českých spořitelnách pevný kmen odběratelů.

CENSURA INSERÁTŮ.

V měsíčníku „Zdraví lidu“ nalezl jsem přede dvěma lety velmi časovou poznámku, kterou pro její důležitost a význam zde otiskuji.

Inserentům.

Upozorňujeme na přípravy českých firem v tomto listu inserujících. Inserty německé, maďarské, dále inserty léčiv pochybné hodnoty nepřinášíme. Ježto volíme inserenty jen takové, jichž přípravy nejsou závadné, ani šalbou, vypočtenou na kapsy čtenářů, můžeme se jich s přesvědčením v daném případě ujmouti, kdežto v jiných listech přijímají se inserty bez ohledu na hodnotu doporučeného předmětu, bude tudíž zajisté náš list vítán poctivým vyrábětelům a obchodníkům, chtějí-li upozorniti na své produkty, čtenáři mohou se pak spolehnouti na reálnost doporučeného jim podniku. — I na poli inserce chceme — první v Čechách — v zájmu zdravotnictví raziti nové dráby“.

Tamtéž napsal pan dr. Šimsa, odborný lékař chorob nervových a majitel sanatoria v Krči u Prahy, článek s nadpisem „Insertní pavouci“, v němž rozebírá přístroj „Elektrovitalisér“ jako vzor takového dryáčnictví a humbugu.

Obje řádky měli by sobě dobře všípiti v paměť všichni vydavatelé novin a redaktori. A proč? Protože otiskováním insertů očividně, šalebných, vypočtených na oklamání lidí lehkověrných dopouštějí se na svých čtenářích těžké viny a podporují darebáky.

Kdo pak čte nejvíce inseráty? Většinou lidé, mající dosti volného času, pensisté, venkované v zimě, dělníci v neděli, zpravidla lidé nebohatí, prostí. Ti berou za bernou minci nejen část redakční, ale i insertní. Ti přirozeně říkají: „Kdyby to nebylo pravdou, tak by to nesměli tisknouti“. Takovým lidem je každý tisk šířitelem pravdy, oni nemají ani schopnosti, ani možnosti, o pravdivosti čteného se přesvědčiti.

Kdo jest vinen tím, když chudá vdova zláká se inserátem ke koupi plétacího stroje se zaručeným výdělkem 5–7 korun denně a po koupi na vysoké splátky uvidí, že následkem smlouvy s firmou stala se její otrokyní a vydělá 5–7 korun týdně!

Anebo jiný insert: Za pouhých 13 korun zašle nějaká firma v Krakově nebo ve Vídni 180–300 předmětů v každé domácnosti veleužitečných, mezi nimi — stříbrné hodinky, lampu, přístroje atd. atd., věci, z nichž by každá o sobě musila státi udaný obnos, kdyby byla vůbec k čemu. Co má dělati domkař ve Svratouchu, když mu pošta přiveze takovou zásilku proti dobírce? Jednak se stydí posměchu sousedů, jednak se bojí soudů a proto mlčí a utěšuje se, že takových napálených je více. Smutná útěcha! Jiná firma nabízí zdarma celou knihu, ale ovšem jejím čtením jest sveden čtenář k objednavce elektrického přístroje v ceně 20–40 korun, ač přístroj ten nemá ceny ani 5 korun a elektrisování pro objednavatele je zcela nepotřebným, neužitečným jednáním.

Opět jiná firma blásá o svých pastilkách pod hrůzostrašným titulem „Jed v krvi“, že užíváním jich po více let každý omládne a není divu, že mezi šesti staršími dámami, docházejícím do jedné cukrárny, užívají čtyry té berlínské, u nás nedovolené zázračné speciality!!

O takové více než dobrodružné dámy se ani nejedná. Ony jako intelligentní (!) měly by míti tolik rozumu, že vyhazují peníze za věc bezcennou. Více se jedná o chudáky, u nichž vyhození několika korun jest citelnou ztrátou a mámení jich věcí trestuhodnou.

Vůbec by měly listy zvýšením předplatného vymaniti se z otroctví a závislosti na insertech. Žádám-li, aby redakční část byla upřímná a pravdivá, žádám totéž i od části administrační. Tím nastane očista novinářství vůbec. Pokrok lidstva nikterak nevyžaduje novin levných, nýbrž novin pravdivých a pojem novináře má se krýti s pojmem člověka čestného.

A aby noviny mohly býti podniky naprosto čestnými, poctivými, necht je podporuje obecnost placením přiměřeného předplatného.

Administrace měly by si zříditi ústřednu, která by zkoumala firmy insertní a informovala o jich jakosti časopisy a naznačovala, které inserty jsou nepřipustny.

MUDr. Frant. Veselý, řed. Šaratice.

(Pozn. red. Těžko klásti zodpovědnost za podvodné inserty, doporčující různé medikamenty pouze na časopisy. Velmi často jsou takové léčivé prostředky doprovázeny lékařskými dobrozdáním i doporučovány různými lékárnami. Jest povinností lékařských i lékárnických kruhů a jich organizací tomu zabrániti, aby se jich autority nezneužívalo.

CO JE MODERNÍ.

Sotva by kdo věřil, že, chce-li se něčeho dočíst o choulostivém tomto tematě, sáhnouti musí ne snad po nějaké literárně umělecké revue, ale po časopisu, který sice nečiní zvláštních nároků ani pokud se týče obsahu ani pokud se týče výpravy, za to však najde v sobě hotovosti dost, aby upozornil své čtenáře na zjev pro celý národ povážlivý. Ve „Šťastném domově“ ocitla se taková stať, že zasluhuje zvláštní pozornosti.

Píše: „Žádného slova nezneužívá se snad dnes tolik, jako slova „moderní“. Slovem tím kryje se veškerá bezradnost i bezhlavost v otázce vkusu stejně jako hříchy rozmaru, požívačnosti i vnitřní bezcharakternosti vůči vážným otázkám doby. Jako kouzlem poráží slovo toto veškeré estetické i mravní pochybnosti a jsou to bohužel nejvíce ženy, které bez úsudku a bez rozvahy slepě se mu koří“. Tak v módních obchodech, na ulici, všude . . . „Všude vnucuje se nám tento výkřik. Slova „moderní“ zneužívá se nejvíce“. Název ten má býti zvláštním doporučením — všeho. „A zatím — jedinou zásadou těchto „moderních“ podniků (i besel, dodáváme my) je zásada prastará — vydělávati. I se zbožím pramalé ceny umělecké. Časté zneužívání slova moderní svědčí nejlépe o tom, že ti, kdož je mají stále v ústech, nejsou si vlastně významu jeho ani dobře vědomi.

Kdy vešlo slovo toto prvně v užívání, těžko přesně stanovit; ale to, co mělo vyjádřiti, bylo jistě negací, popřením minulého a obvyklého, vzepřením se novoty, válečným výkřikem, voláním v boj. V tomto smyslu přisoudila si literatura, vyskytnuvši se asi před 25 léty jméno „moderna“. Slovo „moderní“ znamená tedy něco nového, co je v rozporu s dosavadním proudem, se zvyklostí nebo věcí starou.

A poněvadž „moderní člověk“, necht je smýšlení sebe konservativnějšího, nebojí se ničeho více, než toho, že by mohl býti považován za nemoderního, sáhá bez výběru po všem, co je mu chváleno jako moderní. Čte nejnovější knihy, horuje pro nejnovější divadelní kusy, navštěvuje staré kusy s nejnovější dekorací a pod.

Dnešnímu člověku není téměř už dovoleno míti zálibu v tom, co se mu líbí, nýbrž toliko v tom, co je „moderní“. A poněvadž i reklama je prostředkem specificky moderním, může ji též každý — pokud má dosti prostředků a obratnosti — pro sebe využítkovati a dávatí svým výkonům náter nejnovější vymoženosti a tím i jakosti prvního řádu na tak dlouho, pokud nepřijde někdo modernější, jenž soupeře s jevišťe vytlačí.

Tak znamená slovo „moderní“ jen tolik, jako „bezsluhový“ a důsledkem zneužívání výrazu toho je, že vskutku vzdělaní muži i ženy, kteří vypěstili svůj vkus a úsudek na velkých uměleckých dílech minulosti, chovají odpor proti všemu modernímu.

Moderní je nádhera na ulici a doma špína, návštěva moderních míst v létě a v zimě bída s dluhy atd. — moderním a bezsluhovým jest i kritisovati vše s patra, aniž hychom sami věci rozuměli, býti „zákonnými“ na úkor dobrého jména jiných.

Naprostý zmatek a nejasné ponětí o tom, co je pravda a co klam, co správné nebo nesprávné, zbabělým napodobením všech „moderních“ vymožeností a zásad. Čemu chybí sensace, co nedráždí nervy, nelichotí marnivosti“ — „moderní“ už není.

Moderní značí dle původního svého významu asi tolik jako individuální, osobitý, svérázný a stojí v protikladu ke všemu, co šablonovitě. Osobnost a individualita však, ať v umění, ať v životě je vždycky výsledkem úsilovné práce. Teprve zneužití slova dalo mu význam improvisace, novoty i sensačnosti. A na to mělo by se pamatovati“.

Potud článek. Ale pozoruju, že už tím — že článek ten cituju — stávám se nemoderním. Proto zbaběle — končím a nepřičiňuju pražád-
V. M.

MAHENŮV JANOŠÍK V PRAZE.

Pro nedostatek místa jen něco málo slov. Radost z Mahenova úspěchu, t. j. radost z mimořádného jeho talentu byla tak upřímná, že všechny možné i nemožné námitky významem svým ustupují na třetí, čtvrté místo. Přesvědčil se o nich autor sám a netřeba zvlášť šířiti se o nich slovy. Je roztomila nonchalance, s jakou si autor na jevišti podřimuje. Ale rázem chytí diváka pod krk a už jej nepustí až do konce hry. Na účet autorův bavil se jen — Hilbert. Koncem III. aktu přesvědčilo se i divadlo, že není vždycky třeba napínavé fugy, aby hra strhla k potlesku; stačí i zcela nepatrný, ale psychologicky jemný tah a svým účinem vyrovná se umělecky i ráznému finale. Jedno třeba zdůraznit: velký rozruch a napjetí, s jakým očekávan byl výsledek večera, je důkazem, že i v pražském obecnstvu stále ještě je s dostatek smyslu a zájmu pro domácí produkci a že netřeba se obávat nějakého — „risika“ — kdo riskoval, byl — autor sám. Hráno bylo s velkou pietou. Také režie byla na výši premiérového večera. Pokud herců se týče, je dobře známo o nich, že premiéra původní hry znamená pro ně vždy událost. Neznají únavy, neznají překážek, bijou se za ni jak lití. Vzácný rys naší činohry. V. M.

KATECHISMUS DĚJIN ČESKÉ LITERATURY.

Pavel Váša fecit. — Obíráti se zvlášť touto knihou, nemělo by smyslu. Příkazal jí zasloužené místo Otto Zamrazil. To už je několikátý pokus téhož druhu a těžce provenience. S už jednou a pro každý budoucí, tomu podobný případ budiž řečeno, že není a nemůže být pro nikoho cti, je-li jméno vláčeno řadou jiných, ať už slepě náhodných, či za jistým účelem volených skupin a jmen. Tak se píšou referáty a feuilletony určitého journalu, určité strany a církve se všemi hněvy na hlavy odpůrců a se všemi zpěvy ku cti a chvále ministrantů toho či onoho zpyto—směru. Ale historie a katechismus historie? Čeho? Přece ne literatury, když o literatuře vůbec tu řeči není a slyšíš jen dusot a ropot dávno zalehlých polemik, znamenáš echo kůrů andělských, prozpěvujících hymny nad vyvolenými z vyvolených pro slasti a radosti vytouženého nebo realistické strany? Sladce se to dřímat může Jos. Merhautovi. Aspoň po smrti dostalo se mu závratné satisfakce, že není v jedné řadě vlečen s problematickou cenou Arno Dvořáka. Závidím Jak. Arbesovi. Není malým štěstím, uniknouti nastražené pasti této metody. Škodolibě ruce mnout si může Hladík, usmívat se může Sokol, jásat a zpívat radostí může Preissová i Čapek . . . Všeci, všeci jsou šťastnější, nežli ubozí my, jejichž jména také se ocitla na indexu Vášovy milosti. Vážít si můžeme aspoň té okolnosti, mající pro nás cenu útěchy, že v abecedě kritického rejstříku přece jen zabíráme jedno z míst posledních a tak důvodnou naději máme, že až psátí se bude jednou »Slabikář dějin české literatury«, písmena i—a obstarají jména praedestinací církve už dnes k tomu určená. To je tak povšechný dojem a také všechno, co o této »příručce« říci můžeme. V. M.

L'ENTETEMENT SLOVAQUE.

William Ritter. Bibliothèque de L'Occident Paris — Kus tragiky dvou mladých, křepkých, silných a krásných, pro sebe jako stvořených a jen vinou slovácké palčivosti rozvedených dětí. U nás jen Otakar Břeněk, R. Rais, Holeček, Šlejhar, Herites a Čapek vedle Ot. Bystřiny na Moravě mají vyvinutý smysl pro živelnost polodivokých, polointelligentních těchto postav

Co u Břeňka a Bystřiny traktováno je neodolatelným humorem, Ritter podává s příděchem tragiky. Les extremes se touchent. Jeden původ obou žvlů: tragiky i humoru. A lze si lehce představit, jak by tatáž látka, tentýž konflikt dopadnul v rukou Břeňkových či Bystřinových.

Zmiňuji se o Břeňkovi zvlášť, poněvadž kdesi cosi bylo kýmisi bá-jeno, jakoby celá kniha „Chlapíci“ i se znamenitou a v celé naší litera-tuře vyminečnou „Pepkou“ nebyla než čímsi jako folklorem (!), něčím, čím prý se jen kryje známá Nietzscheova „radost páchnouti“. Nuž — když už, tož už: — proč nebylo napsáno hned „radost smrděti?“ — „Není v tom duše prostých lidí“ — psáno bylo dál, — „jen nejnižší jejich živo-čišnost, nejubožejší animalnost!“ — Na to by se dalo namítnouti — — ale nechme toho. Stačí užiti slov Will. Rittera v jedné z hudebních jeho essayí: „Jeho themata že jsou vulgární? Ano, ale ona žijí a život nikdy není vulgární!“ — A vulgární není také to, co Břeněk podává s humorem a uměním, které potud uměním je a uměním zůstane, pokud uměním a nemalým vždycky bylo a je — tvořiti a stvořiti lidi živé na rozdíl od těch úžasných mátoch a pseudopoetických snů, které za vzor a dle osvěd-čených předloh odjinud se k nám přivádí. A když už o vulgarnosti je řeč — tož vulgární je a zůstane všechna ta odkoukaná jen a ne srdcem diktovaná finessa napodobených formiček a forem známého druhu a pů-vodu, vulgární jsou a vulgárními zůstanou všechny ty líčené perverse a extase „vypjaté“ duše a stále jen duše a zase duše hlavně tam, pro samé duše k duši se ani nepřijde a zbývá jen gesto oplzlosti vyšňožené kouzlem zdánlivé jakési vyminečnosti! Vulgární jsou všechny ty zelené radosti a červené vzdechy, suché pláče a mokrá vzpomínání a všechna ta plískanice pseudopoetického, pseudoliterárního a pseudouměleckého tintirivantiri, které po léta už nemá ani jiného účele, než vzbuditi zdání něčeho, co by se rádo řeklo, kdyby bylo — co!

Výčitkou vulgarnosti lehce navštíven by mohl být i William Ritter. U nás ovšem. Ritterova Zouzka a Stephan jsou taková Slovačiska, že by bravě platiti mohla za výron „pouhé živočišnosti“, kdyby nebylo život-nosti a umělecké pravdy do sebe jako zakletých těchto bytostí. Tento rys sebou věčně k sobě odsouzených existencí je Ritterem silně a s neoby-čejným zdarem zachycen. I jinak je kniha zajímavá. Stačí k důkazu, že netřeba ani, aby se kdo na Slovensku narodil a leží před ním otevřena krásná kniha — milovaná země*). V. M.

SURSUM.

Výstava volného výtvarného sdružení v Klubu přátel umění v Brně. — Sdružení extatiků a visionářů. Je cosi nelogického v tom spojení; je mi těžko si představit lidi, jež nejsou z tohoto světa, jichž duše tane v trva-lém vytržení, oddává se opiovým fantasmagoriím, a kteří mají přece tolik praktického smyslu, aby se dovedli organisovat. Logika vnitřní schází, ale zdá se mi, neschází vnější.

Jsou mládi, jsou zmámeni hesly a dali se za tím, které chce nad hranice života, protože o životě už se zdá ošklivo mluvit. Jsou mládi, tedy Sursum! Vzhůru! A poněvadž sami jsou pro mladost přece jen příliš z tohoto světa, zvolili si hned rodiče, kteří vedou je za ruku: Trochu Bílka, trochu Muncha, trochu francouzského, trochu vídeňského primiti-

*) Kniha vyjde v českém překladu v brzké době nákladem „Mo-ravsko-slezské Revue“.

vismu. Každý je celý tatínek, celá maminka, zdali bude někdy také cele svůj, je těžko říci. A v tom právě je budoucnost, ne v hesle.

Visionářství? proč ne, je-li podstata k tomu! Samo o sobě však ne- znamená ještě nic, zhola nic, teprve člověkem nabývá existenčního práva. Bílek ne pro směr, ale silou vyrostl. Sursum jí posud nemá, má pouze směr. A právě, že nemá síly, potácí se od slušných napodobenin k zrůd- nostem. Tak Váchalova dřevořezba sv. Teresie, jeho olej »Pán« jsou te- chnický a ideově zcela odvisly od Bílka, ale lze na nich utkvět, protože aspoň technické kouzlo mají; vedle nich však visí jeho Seance a Pleň vášní a pudu — a o tom — ne, není dost silných slov. Podobně lze mlu- vit o Pacovském, a něco hůř o Konupkovi, vůbec nelze mluvit o Zrzavém.

Jediný je mezi nimi, jenž tam nepatří, netrpí duchovými křečemi, je tichý a snivý, je prostší ostatních: F. Kobliha. Miluje poctivě své dřevo a ryje v něm v cyklu »Pozdě k ránu« několik měkce zádušných krajin, z nichž se mu daří nejlépe ony vodami sesmutnělé (č. 1. 2. 4. 9. 10.); kreslí dokonalé („touha“ je nejlepší číslo výstavy); miluje plochu a ona jej za to zachraňuje i tam, kde se chce trochu přiblížit »směru«; dává mu řešit „půlnoční vise“ dekorativně, čímž ovšem jsou podstatně přepra- covány a nabývají tímto vedlejším tonem uměleckého smyslu.

Výtvarný odbor klubu přátel umění měl snad jakousi výchovnou tendenci na mysli, když po Slavičkovi přivedl Sursum, tak nějak, jako ukázal všechny cesty umění. Ale neodvažoval dost jemně. Má smysl, předvádí-li Manes Praze cizí experimentatory a exotiky, neboť má Praha kus umělecké kultury, a vidí konečně původní odvážlivce. Ale nemá smyslu dávat Brnu, městu bez jakékoli kultury, odvar neznámých. S.

ZBRANĚ A PROSTŘEDKY TAK ZVANÉ GENERACE POSLEDNÍ.

O prvním čísle »Moravsko-slezské Revue« byl mezi jiným vydán i násle- dující »projev«: Literárně jest číslo slabší, než jak byli jsme zvykli v mi- nulém ročníku (dle téhož pramene krátce před tím lonský ročník nestál za nic). Za to část politická překvapuje příspěvky Klimovými a Hodáčo- vými. V komentáři literárně-kulturním postrádáte citelně dvou jmen So- kolova a A. Veselého, jejichž zásluhou bývala tato staf vždy tak svěží. (Dle svědectví p. N. v jiném zas projevu o Moravsko-slezské-Revue byly v komentáři celkem bezvýznamné referátky p. A. Veselého, jenž snaží se do Moravsko-slezské Revue zanásti trochu zředěné atmosféry z Moderní Revue atd.).

Poznámek netřeba. Kdo první číslo si prohlédl, utvoří si o tomto »projevu« úsudek svůj.

Ale dále: (o několik dní později) »Kocourkovské poměry literární, vypěstované několika literárními mrtvolami a starci systematickým volá- ním po »našem« národním umění výborně charakterisuje tato malíčkost. V posledních dnech hrála se jakási operetta na zdejších divadle. Je to přeložená věc, tedy ne »naše«, ale aby čert za zlé neměl, provede se na divadelních cedulích toto: a u t o ř i vytisknou se malým, český překladatel tučným písmenem«.

Nová perla: (zas o několik dní později) »V novém čísle Moravsko- slezské Revue« zavedena nová rubrika — Smetiště. Je obava jen, aby se nerozšířila na celou petitovou část sešitu«. —

A ještě jedna perlička, nejvzácnější!

»Včerejší číslo »Českého Slova« přináší delší článek o proudu zdra- věho vzduchu z Moravy. Myslí se tím — dnešní stav Moravsko-slezské

Revue zásluhou p. Mrštíka. Jak oprávněnou byla naše výtky proti fedrování podprůměrné tvorbě domácí, vidno z legračního receptu Českého Slova na chov domácích literátů, (»lepší pořádný domácí chov, než uhla-zování a pipláni se s exotickými exempláři«). Docela správně pochopilo České slovo Mrštíkovu Revui a proto nemůžeme polemisovat; jedná se zde o nový chov — a nic víc»

Je to nádhera! A jaký vtip, jaká duchaplnost! — Já pořád, co za svěžest a hle, o jakou svěžest tu jde! Člověk by ani neřekl, co za divy, v cizině nutno hledat a tu to je! A jak české je to, vybraně „naše“, původní! Mně pak bude p. N. vytýkat, že »nemám porozumění pro literaturu citlivějších nervů, rafinovanějších smyslů, kultivovanější fantasie, nedovolených myšlenek« a jak všechny ty poserské fráse se jmenují — Jak pak nemám, když je i cituji!? A do slova, nevynechal jsem ničeho, uvedl jsem všechny ty záchvěvy »citlivějších nervů«, postřeh »rafinovanějších smyslů«, výraz »kultivovanější fantasie«, projev nedovolených myšlenek«. Jak nedovolených? Vždyť j s o u dovoľeny a jak!

Jen jedno bych rád věděl.

Odkud se bere a proč pojednou takový vztek?

Či bych byl napsal něco tak — jizlivého, nebo tak — — —

To bych se — — — To bych se velice divil!

Vždyť já to pro boha ani neumím!

V. M.

MORAVSKO-SLEZSKÁ REVUE

stala se počínajíc tímto číslem majetkem „Družstva Mor.-Slezské Revue“, spol. s ručením omezeným, se základním kapitálem 20.000 korun. Jednatel je Otakar Skýpala. Ve vnitřním vedení nastala tím žádná změna.

LISTÁRNA REDAKCE.

H. G. v H. Dru. J. Herbenovi netřeba vždycky hned odpovídat. Za rok za dva, za tři léta — vždycky času dost. Jeho výlevy na své vnitřní ceně ničeho tím netratí. Naposled tvrdil, že mne z klerikálních choutek nikdy nevinil. Jedna hanebnost byla by tím smyta, ale hned tu byla hanebnost druhá a ještě mazanější: soškou Panny Marie na svém domku zaplatil prý jsem klerikálům výpalné, jako výpalné zaplatil jsem stranám svým stanoviskem »mimo strany«. Bravo! Jakobychom nevěděli, kdo výpalné platí, zda ten, kdo stojí mimo strany, ne-li napadán tož ignorován je od všech; či ten, kdo zapíše se do služeb strany a pak za své služby zahrnován je hymnami tak zběsilého rázu, že úžasem nad tím trnou i příslušníci vlastní strany. Ještě jsem nebyl nucen napsat takovou »Jabloň« (Hostišov) pro útěchu svého svědomí. Způsobem, jakým polemisuji s p. Dr. J. Herbenem, mám prý si vyřizovat svoje záležitosti v Divácké hospodě. Je pravda, byl jsem nejednou toho svědkem, že v Divácké hospodě padla i tvrdá a příkrá slova. Ale nebyl jsem nikdy svědkem toho, aby i ta nejnižší vrstva moravských krčem byt jen na okamžik byla v rozpácích, co si má myslet, byla-li svědkem osočujícího, špinícího skutku. Nebude, než spokojit se vědomím, že i taková Divácká hospoda je a zůstane Dru. Herbenovi — superiorní. V tomto případě jistě a vždycky.

O. A. v B. Není dogmatem, co stvrzeno a odvozeno je z historie všech velkých literatur. Kdo Oscara Wildea prohlašuje za Francouze každým nervem, buď ničeho nezná z anglické literatury, nebo nezná Oscara Wildea. Stačí však přečíst si jen »Ideálního manžela«, komedii »Na čem záleží« nebo román »Obraz Doriana Graye« a je — po Francouze. Nepolemisuje se nikdy už s nikým, kdo se kdy dopustil, ať už v polemice či kritice, literárního podvodu — zrovna tak, jako nikdy už nebraje se s nikým, kdo ve hře přistřížen byl při — fixlu. Nemluví se s nimi

V příštím vánočním čísle přineseme barevnou ilustrovanou přílohu.

Za redakci odpovídá Otakar Skýpala v Mor. Ostravě. — Tiskem knihtiskárny Birguse a Riedla v Přívoze. — Veškerá práva vyhrazena.